

CATONIS
DISTICHA
DE
MORIBUS.

CUM
Scholiis Des. ERASMI
ROTERODAMI

• Adjecta sunt

- *Dicit Graeca Sapientum, interprete Erasmo Roterodamo.*
- *Eadem per Ausonium, cum Erasmi doctissima narratione.*
- *Mimi Publiani ex ejusdem Erasmi restitutione cumque Scholiis ejusdem.*
- *Iocratis ad Demoticum Oratio Parænetica, longe ad juventutis mores rite formandas utilissima.*
- *Omnia summâ curâ diligentiâque excusa.*

LONDINI,
Typis A. M. Impensis Societatis
Stationar. 1657.

PRIVILEGIO.

M^{rs}
Mrs Tempest

M^{rs}
Mrs Tempest

M^{rs}
Mrs Tempest

B
S
or L
or L

A - y 64

LIBELLUS ELEGANTISSIMUS
qui inscribitur, *Cato de Præceptis
vitæ communis, Erasmo Roterodamo
Castigatore & interprete.*

Præfatio cum brevissimis præceptis.

 Um animadverterem quamplurimos homines
graviter errare in via morum, succurrentum
& consulendum eorum opinioni fore existi-
mavi, maximè ut gloriose viverent, & hono-
rem contigerent. Nunc te, fili charissime,
docebo quo pacto mores animi tui componas. Igitur
præcepta ita legas, ut intelligas: Legere enim & non intel-
ligere, negligere est.

Itaque, Deo supplicia Parentes ama.

Prima pietas est in Deum, proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacri-
ficiis, Amamus parentes, dum observainus & obsequimur.
Colimus cognatos officiis & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris Pædagogus, quem ve-
rerentur, nunc magistrum vocant. Et animadverte ver-
borum proprietatem. Deo supplicandum est: Parentes
amandi: Cognati colendi: Magister metuendus.

Datum serva.

Quod tuæ creditum est fidei, id serva veluti depositum.
Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari,
hoc est, in causis agendis. Nam hic olim ~~erat~~ primus
gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetu-
stissimis codicibus (*foro pare*) id est, accommoda te rebus
præsentibus, quemadmodum dicimus (*utr foro*). Cur
interpretamento consentit Græcus Planudes; ne
du'

Dubium est quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primùm talem te judicabunt, cum qualibus conspexerint te consuetudinem agere, deinde bonorum convictu reddēs melior. *Ad consilium ne accesseris antequam voceris.*

Né ingeras teipsum alienis nego iis, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neque sordidus, neque luxuriosus, sed eleganti munditie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partam.

Majori cede.

-Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli savire in eos qui sunt te inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

Né profundas temerè facultates tuas, né vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecudiam serva.

Id est, serva te incontaminatum ac purum ab inqui-namentis libidinum : castum enim verecundum dicitur : est autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimū valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vitæ usu vix assequi queas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia inge-rentes, neq; quicquam insculpunt memoriae.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non alieni-
ndus esto.

Id est, comis in congressu.

Irasci abs re noli.

Ne sis morosus. Nam omnino non commoveri stipitis
est potius quam hominis.

Neminem irriseris.

Est enim argumentum arrogantis stultitiae. *Vel,*
Miserum ne irriseris.

Sic enim quidam codices habent, hoc est, animi vitia
ridere mercantur, calamitas misericordiam meretur po-
tius quam risum.

Mutuum dato Cui des videto.

Est quidem aliquando danda pecunia mutuo; sed non
quibuslibet, sed reddituris bona fide, sed dignis officio,
denique iis quibus non graveris & dono dare,

Judicio adesto.

Adsunt advocati: & id olim erat officium præcipuum
in amicos, ad eis judiciis.

Convivare raro.

Sæpius vocare ad convivium, exhaustit substantiam;
sæpius ire ad convivium, sordidum est: at rarius utrum-
que facere, humanitatis est.

Quod satis est dormi.

Hoc est, non ad voluptatem, sed ad necessitatem naturæ.

Fusjurandum serva,

Non est temerè jurandum: quod autem jurâris, præ-
standum est, nisi scelus sit quod jurâris.

Vino tempera.

Esto moderatus in vino; vel abstine a vino: nam ado-
lescenti dare vinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patriâ.

Pugnandum est, non pro quavis re, sed pro defensione
patriæ. Nam, *Carum* more, mercede pugnare turpissi-
mum est, & plus quam gladiatorium.

Nihil temere credideris.

Id est, ne facilis sis ad credenda quævis quæ dicuntur.
Tu te consule.

A teipso pete consilium, qui te t̄raq; optimè nōsti. Aut,

CATONIS.

Dubium est quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talē te judicabunt, cum qualib⁹ conspexerint te consuetudinem agere, deinde bonorum convictu reddēr⁹ melior. *Ad consilium ne accesseris antequam voceris.*

Né ingeras teipsum alienis nego iis, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neque sordidus, neque luxuriosus, sed eleganti munditie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partam.

Majori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli savire in eos qui sunt te inferiores, sed illis concedē nonnihil.

Rem tuam custodi.

Né profundas temerē facultates tuas, né vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serva.

Id est, serva te incontaminatum ac purum ab inqui-
namentis libidinum : castum enim verecundum dicitur :
est autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimū valet. Negligentia semper
comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vitæ usu vix
assequi queas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia inge-
rentes, neq; quicquam insculpunt memoriaz.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non alie-
ndis esto.

Id est, comis in congressu.

Irasci abs re noli.

*Ne sis morosus. Nam omnino non commoveri stupitis
est potius quam hominis.*

Neminem irriseris.

*Est enim argumentum arrogantis stultitiae. Vel,
Miserum ne irriseris.*

*Sic enim quidam codices habent, hoc est, animi vitia
ridere mercantur, calamitas misericordiam meretur po-
tius quam risum.*

Mutuum dato. Cui des videto.

*Est quidem aliquando danda pecunia mutuo; sed non
quibuslibet, sed reddituris bona fide, sed dignis officio,
denique iis quibus non graveris & dono dare,
Judicio adesto.*

*Ad sunt advocati : & id olim erat officium præcipuum
in amicos, adesse judiciis.*

Convivare raro.

*Sæpius vocare ad convivium, exhaustit substantiam ;
sæpius ire ad convivium, sordidum est : at rarius utrum-
que facere, humanitatis est.*

Quod satis est dormi.

*Hoc est, non ad voluptatem, sed ad necessitatem naturæ.
Fusjurandum serva,*

*Non est temere jurandum : quod autem jurâris, præ-
standum est, nisi scelus sit quod jurâris.*

Vino tempera.

*Esto moderatus in vino ; vel abstine a vino : nam ado-
lescenti dare vinum, est oleum igni addere.*

Pugna pro patriâ.

*Pugnandum est, non pro quavis re, sed pro defensione
patriæ. Nam, Carum more, mercede pugnare turpissi-
mum est, & plus quam gladiatorium.*

Nihil temere credideris.

*Id est, nè facilis sis ad credenda quævis quæ dicuntur.
Tu te consule.*

A teipso pete consilium, qui te trahiq; optimè nosti. Aut,

Tutd consule.

Id est, cave à consiliis periculofis, tuta consilia sequere. Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge, Literas disce.

Ætas enim prima studio literarum optimè coercetur à scortis.

Nihil mentiri debes.

Turpe in puerō ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda nisi in bonos : alioquin pereunt.

Maledicuſ ne eſto.

Id est, à convitiis tempera, neque carpas viam alicujus. Existimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas. Perit enim facile, at non facile sarcietur.

Aequum judica.

Id est, non ad lucrum, aut ad gratiam : sed ad regulam æquitatis.

Parentes patientia vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficii accepti memor eſto.

Nam dari pulchrum est obliuisci : accepti vero meminisse decet.

Ad prætorium statu.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus eſto.

Id est, calleas scientiam, & morem juris, ut possis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non viribus neq; dolo.

Irascundiam tempera.

Ante monuit non esse irascendum sine causa. Nunc admonet justam etiam iram moderandam esse.

Trocholude. Alea fuge.

Trochus convenit pueris. Alea infamis erat, & apud Gentiles : nunc principum Christianorum lusus est, in quorū

quorundam etiam sacerdotum deliciæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est respicere quantum possis, non quantum licet.

Minorem te non contempseris.

Nè fastidias inferiorem te: quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Conjugem ama.

Ut omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga & instrue.

Patere legem quam ipse tuleris.

Quam conditionem præscribis aliis, eadem utere ipse

Panca in convivio loquere. (in alios.

Ut sit alius etiam loquendi locus.

Illud stude quod justum est.

Quod turpe factu est, id nè affectes.

Amorem libenter fert.

Odium omnibus modis fugiendum est: amor amplectendus. Etiamsi quis parum dignus est, qui redametur, tamen amari te patere.

DISTICORUM DE MORIBUS. LIB. I.

Præfatio.

Dei Cultus præcipuus I.

SI Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,

Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pecudum, rebusque corporeis; verum cum Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus, & consentaneum est simile gaudere simili; nimurum potissimum colendus est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Christianorum corporeis quibusdam ceremoniis colit Deum, cum gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adoratores querit Pater qui in spiritu adorent, cum ipse sit spiritus. Nulla gravior pietas Divis, quam si vitam illorum imiteris; hoc est toleran-

tiam, mansuetudinem, castimoniā : atque hæc animi sunt
 (Animus est Deus) Fac quantū potes à corpore te abdu-
 cas, & ad illum quantum potes accedas, & gratissimum
 immolaris sacrificium. (Pura mente.) Nam vulgus, lotis
 manibus ac pedibus, ad sacrum accedebat. Tu mentem
 purga : hujus fortes Deum offendunt, qui videt ea quæ
 sunt in animo, non in corpore. (Si Deus) Si, hic non
 dubitantis est, sed ratiocinantis (At Carmina) Nam Virg.
 in sexto Æneid. Deum spiritum & mentem vocat. (Præ-
 cipue) Ut intelligas non damnari cultum corporalem,
 sed hunc tamen, nempe animi, esse Deo gratissimum.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto :

Nam diurna quies vitiis alimenta ministrat;

Sensus est, cum vita vigilia sit (Juxta Plinium) caven-
 dum est, nè maximam vitæ partem somno perdamus ;
 præsertim cùm è somnolentia vicia multa nascantur &
 corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

Virtutem primam esse puta compescere linguam :

Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.

Prima, id est, summa maximè virtus est mode-
 rari linguam, nè quid temerè loquaris. Deus enim qui
 sapientissimus est, razò loquitur, & non nisi necessaria,
 cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque Proxi-
 mus est Deo, qui sapienter & animi judicio novit tacere.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse :

Conveniet nulli qui secum dissidet ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, huic cùm aliis
 convenire non potest. Hoc est, qui moribus est inæquali-
 bus, nec ullo certo vitæ instituto, is non est aptus ad alio-
 rum consuētudinem.

Nemo temerè culpandus. V.

Si vitam inspicias hominum, si denique mores,

Cum culpent alios, nemo sine crimine vivit.

Mortales aliorum notant vicia, sua non vident : cum

nullus vitiis careat, si quis propriam Vitam ad mores proprios excutiat.

Utilitas divitiis anteponenda. VI.

Qua nocitura tenes, quamvis sint chara relinque :
Utilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res charissimas abjecere, si periculum adferant, veluti gemmas, & aurum, quò vita sit in tuto ; aut voluptates, quò valetudini consulamus. Non enim voluptates spectari debent, sed utilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

Constans & leuis, ut res cunque expostulat, esto :
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atque alios mores sumere : ut modo gravis sis, modò lenis, hoc est placidus ac remissus pro re, proque loco. Vide num legendum sit *leuis* pro *lenis*, quod magis respondet ad *constans*. Ut sit iensus, aliquando persistendum in sententiâ, aliquando mutandum consilium pro tempore. Porro versus constabit si legas:
Constans & leuis, res cunque expostulat, esto. Neque dubitem affirmare hanc germanam esse lectionem.

Uxori non semper assentiendum. VIII.

Nil temere uxori de servis crede querenti :

Sæpe etenim mulier, quem coiux diligat, odit.

Illud uxoribus fermè peculiare est, ut maritos insitgent in iervos ; unde monet, né temere fidem habeant huiusmodi querelis.

Instanduni correctioni amici. IX.

Cumque mones aliquem, nec se vult ipse moneri :

Si tibi sit charus, noli desistere carnis.

Non satis est leviter admonere peccantem amicem, urgendus est, insistendum est, ut vel improbitate vincas, si quid erit quod ad famam illius aut salutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. X.

Contra verbosos nisi contendere verbis :

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum stulto, frustâ contendis, propterea quod stultitia verbo-

verbosissima sit.

Amicus sibi quisque. XI.

*Dilige &c; alios, ut sis tibi charus amicus,
Sic bonus est bonis, ne te mala damna sequantur.*

Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic aliis benefac, tibi ipse ne indeas. In priori versu est venusta redditio similium in *Dilige & Amicus*: In secundo contrariaorum in *Bonis & Malis*.

Rumores spargere vetitum. XII.

*Rumores fuge, ne incipias novus author haberis:
Nam nulli tacuisse nocet, nocet est locutum.*

Nè quid in vulgo sparseris, propterea quòd rumor sæpenumerò id ejus caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse; si quid habet, nocet locutum esse.

Fides aliena non promittenda. XIII.

Rem tibi promissam certè promittere noli.

Rara fides ideo est, quia multa loquuntur.

Noli certè promittere quicquam, alieni promissi fiduciā. Quod in te situm est, id præstare potes: alienam fidem præstare non potes. Et vulgus hominum, ad pollicendum facillimum, in præstando sæpe fallit.

Judex quisque sui. XIV.

*Cùm te quis laudat, judex tuus esse memento:
Plus alius de te, quam tu tibi credere noli.*

Ne te ipsum æstimaveris aliorum laudatione, sed tuā ipsius conscientiā. Te ipsum interroga qualis sis; & si animus tibi responderet te longè alium esse quam hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipsi, cui ipse notior es, quam aliis.

Beneficiorum ratio. XV.

Officium alterius multis narrare memento.

Atque alius cùm tu benefeceris ipse fileto.

Beneficii accepti meminiſſe oportet, obliuisci dati. Qui dat beneficium, ejus est dissimulare se dedisse, ne commemorando videatur exprobare; ejus qui accipit, est passim prædicare, ne videatur ingratuſ & immemor

Senio bene gesta referenda. XVI.

*Multorum dum facta senex & dicta recenses,
Fac tibi succurrunt juvenis quæ se cern ipse.*

Senes qui multa viderunt & audierunt, multorum dicta factaque solent referre. Sed curandum est, ut ita nos geramus in juventute, ut in senectute succurrat nobis, non solum quid alii recte dixerint ac secerint, verum etiam quid nos ipsi.

Suspicionis labes. XVII.

*Ne cures si quis tacito sermone loquatur :
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.*

Cum videris quosdam inter se secretò colloqui, non statim suspiceris eos male de te loqui. Nam id signum est hominis male sibi consciì.

In prosperis, de adversis cogitandum. XVIII.

*Cum fueris felix, que sunt adversa caveto :
Non eadem cursu respondent ultima primis.*

In rebus secundis, nè quid accidat adversi, cavendum est ; solet enim fortuna sèpius verti in adversum, & læris initiis addere tristem exitum. Ergò cum secundæ res sunt maxima, tum maximè meditandum est quo pacto adversam fortunam seras, ne si inexpectata venerit, & improvisum te oppresserit calamitas, succumbas.

Mors alterius non speranda. XIX.

*Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.*

Legendum est hoc hæredipetis, & qui testamentis inhiant. Fit enim sèpè numerò, ut qui mortem alterius expectat tristior, prior ipse moriatur etiamsi junior aut robustior fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis & incerta res est, & quovis casu abrumpitur.

Animus in dono æstimandus. XX.

*Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipo placide, plene, & laudare momentu.*

Munera sunt æstimanda non suo precio, sed animo dominantis. Itaque legimus summos principes aquam manu à haustam, & malum oblatum summâ cum alacritate

per-

perinde, ut maximū munus accepisse. (*Accipito placide*)
 Alacri vultu, ut ostendas tibi gratum esse. (*Et plene, id quod*
est, non maligne, sed candidē, ut prae te feras pro exiguo Ne si
munere te multum debere.

Paupertatis tolerāntia. XXI.

Infantem nudum cūm te natura creārit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cūm natura nudos produxerit, satis intelligere possū-
 mas divitiās alienas esse, neque secundūm hominis natu-
 ram. Si membrum perdas, est fortasse quod doleas; ali-
 quid tui deceſſit: ſin opes anferantur, aut non contin-
 ga it, noli valde cruciari. Siquidem in his quā verē ſunt
 hominis, nihil plus habent reges quām tu pauper. Vis
 ſcire quid verē tuum ſit? Cogita quid habueris cum naſ-
 cereris.

Mors non formidanda. XXII.

Nē timeat illum, que vitæ eſt ultima finis:
Qui mortem metuit, quod vivit, perdit id ipsam.

Qui mortem timet, non ſolūm non effugit mortem, ſed
insuper hoc ipſum vitæ quod datur perdit: nam anxiè
vivere non eſt vivere,

Amicorum ingratitudo fugienda. XXIII.

Si tibi pro meritis nem⁹ reſpondet amicus:
Incusare Deum noli, ſed te ipſe coērce.

Nihil eſt acerbius, quam amicus ingratus: quod tamen
 ſi acciderit, non eſt imputandum Deo, tanquam illius ac-
 ciderit culpā; quin potius te ipſum coērce, né denuo
 benefacias ingratias: quidam enim, ſi benefacientibus for-
 tunā non reſpondeat, ſuper eos incusat, dicentes eos non
 habere rationem reſpondeſſe ſactorum; cum ejus acciderit
 culpā, qui ſine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIV.

Ne tibi quid deſit, queſatis utere parce:
Ut que quid eſt ſerves, ſemper tibi deeffe putato.

Utere parce] id eit modicē, non profusē, queſitū] id
 eſt, partis. Et ut ſerves quod habes, ſemper imaginare
 tibi deeffe, ut ſemper aliquid addas. Sera autem (ut in-
 quit *Hesiodus*) in profundo parsimonia eſt.

Promissio iterata molesta. XXV.

*Quod præstare potes, ne bis promiseris ulli :
Ne sis ventosus, dum vis urbanus haberi.*

Quod non possis efficere, nè semel quidem est promitterendum, nè temerè facias : porro, quod præstare possis, id iterum atque iterum promittere iactantia est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio. Ars arte deludenda. XXVI.

*Qui simulet verbis, nec corde est fidus amicus :
Tu quoque fac sin. i'e : sic ars deluditur arte.*

Erga eum qui fuso utitur, tu item contra utere fuso, & juxta proverbium, *Cretiza contra Cretensem*. Satius est nonnunquam retinere simulacrum amicum, quam reddere aperatum inimicum : id enim fiet si ostenderis te sentire fusum. Blandiloquentia suspecta. XXVII.

Noli homines blandos nimium sermone probare :

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit aucepis.

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia : nec astimes homines ex benedictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi quisquis admodum blandus est. Memento sic capi & illi cives, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, cum adulator sese ad omnes affectus attempferat.

Liberi artibus instruendi. XXVIII.

Si tibi sint nati nec opes, tunc artibus illos

Instrue, quo possint in opem defendere vitam.

Artem, ut habet proverbium, non solum quævis terra, sed quævis etiam alit fortuna : unde certissimum viaticum est ars ; quæ, quoctunque terrarum venias, desendet ab egestate : At nunc vulgus liberos suos divitum aut principiis ministeris dedicat, ubi duo simul maxima discant mala, luxuriam & otium. Porro quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaterim divitibus quoq; ut liberos suos jubeant artem aliquam discere, unde geminum commodum consequantur. Primum prima illa artas artificio occupata, longè paucioribus sicutur vitiis : deinde si fortuna abstulerit opes, non erit

erit cur vel mendicent, vel ad sordidas aut foedas arte
adigantur, putà, turpe ministerium aut militiam.

Res quomodo æstimandæ. XXIX.

*Quod vile est, charum; quod charum, vile putato:
Sic tibi nec parcus nec avarus habebet illi.*

Quod vulgus magni facit, tu contemne; quod vulgus neglit, tu magni facito: ita fiet, ut nec tibi sis parcus (audebis enim utri quæ non magni facis) neque cuiquam videaris avarus, cum non expetes avidè, neque servabi attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit divitias minimi facit probitatem, & eruditionem. Tu invertæstimationem. Res autem cuique tales sunt, qualis est di his opinio. Vulgus lautam putat rem pavonem aut rhombum; tu contra, vilem rem putato, & puta rem esse lautiissimam ovum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas lautum tuo iudicio; nec aliorum expetes lautitias, quæ tibi viles sunt.

Culpata non facienda. XXX.

Quæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse:

Turpe est Doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est committere te, quod doces alios non esse committendum: vita turpis abrogat auctoritatem docenti

Concedenda petenda. XXXI.

Quod iustum est petito, vel quod videatur honestum:

Nam stultum petere est quod possit jure negari.

Quod in honestum est, à nemine petendum est: nullum enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic quod injustum est, id est, quod non debetur, jure negari potest. Ergo non à quovis petas, sed ab eo cuius officium est præstare quod petis; nec quidvis, sed quod cum honestate conjunctum est: Nam id petitur aliquando, & a his qui non debent.

Nota ignotis non commutanda. XXXII.

Ignotum tibi nolito præponere notis:

Cognita iudicio constant, incognita casu.

Ne facile commutes nota cum ignotis, pura amicum vel rem, vel vitæ genus; notis enim commodius surcribi.

quibus judicare potes : quæ sibi bona sunt, rectius uteris ; si mala, facilius tolerabis : quandoquidem juxta Plautum, Nota mala, mala non suat. Ignota vero eujusmodi futura fint, incertum est. Fit autem sapienter, ut quæ in experiendo putaris prima, in experiendo repudies.

Dies quisque supremus purandus. XXXIII.

Cum dubia incertis versetur vita periculis.

Pro lucro tibi pone diem quicunque laboras.

Planudes Græcus legit, in certis, ut sint duæ dictiones. Cum igitur vita per se incerta versetur in periculis incertis, unumquempue vitæ diem in lucro deputa : unusquisque enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat an tibi contingere. Ergo in tot vitæ periculis, quicunque dies non eripitur, is in lucro est deputandus. (*Quicunque laboras*) id est, quicunque solicitus es, & angeris hujus vitæ malis. Tametsi (ut dixi) non ignoro Planudem secundus exposuisse. Sed non est sententia illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus *incertis* unicâ dictione, ad hunc modum ; (*cum vita dubia versetur*) id est jacetur (*incertis periculis*) id est, casibus. Nam pericula, hoc minus à nobis vitari possunt, quod incerta sunt. Vitasti naufragium, non vitasti ruinam ; vitasti bellum, incidis in latrones ; Vitasti pestem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id inevitabilibus.

Obsecundandum amicis. XXXIV.

Vincere cum possis, interdum cede sodali,

Obsequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc Disticho elegansius fangi potuit. Obsecundandum aliquoties amicis, & de tuo jure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrà quidcm, dum obstinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam rescindere, quam ulla in re obsequi animo amici.

Amicitiae mutua officia. XXXV.

Ne dubites, cum magna petas, impendere parva,

His etenim rebus conjungit Gratia charos.

Amicitia

*Amicitia constat officiis mutuis, & juxta proverbium,
Manus manum fricat. Gratiam hic vocat Deam benevo-
lentiae.*

Amicitia rixas odit. X X X V I.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juncta est :

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cavendum est, né per iracundiam lis incidat cum ami-
co ; propterea quod ex jurgio resident in animis vestigia
quædam, quæ benevolentiam vertunt aliquoties in odi-
um, & non optimè coire solet semel rescissa concordia.
Ergo morositas omnis & asperitas debet abesse amicitia.

Castigatio sine ira. X X X V I I.

Servorum ob cu' pam cùm te dolor urget in iram ;

Ipse tibi moderare tuis ut parcere possis.

Ne punias servum aut discipulum, quamdiu senseris te
irâ commotum. Pessimus enim autor rerum gerundarum
irâ)sed priùs temperes animo tuo, ut sedatâ iracundiâ
vel ignoscas vel mitius punias. Ita Philosophus quidam,
Pubirem te, inquit servo, ni iratus essem. Et Plato, sublato
in servū baculo, rogatus quid ageret, Ego, inquit, castigo
bunc intemperantem; seipsum significans irâ concitum.

Patientia vincere. X X X V I I I.

Quem superare potes, interdum vince ferendo :

Maxima enim morum sumper patientia uitus.

Maximi animi est, cùm possis vincere, pati tamen ut
vincaris & negligere adversarium. Hâc virtute inter mo-
rals non est alia præstantior.

Quæsita non conservanda. X X X I X.

Conserua potius que sunt jam parta labore :

Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius a tutius est servare quod tuo labore quæsiū
est, quâ sarcire quod profusione diminueris ac detri-
vis: cum enim laboratur integra re, facile defenditur in-
opia ; verum cum laboratur in damno sarciendo, incre-
scit & obruit nos egestas.

Consulendum tibi imprimis. X L.

Dapsilis interdum notis, charis, &c. amicis ;

Cum fueris felix semper tibi proximus esto.

Cum tu felix, hoc est, laura fortunâ fueris (interdū dapsilis) id est, liberalis (nota, charis, & amicis) nolis, ut vicinis; charis, quos diligis; amicis, ut cognatis: (semper tibi proximus esto) interdū in illos sis beneficus, in te semper; Et ita amicis sis amicus, ut tibi ipsi sis amicissimus.

DISTIC HORUM DE MORIBUS LIB. II. PRÆFATIO.

Telluris si forte velis cognoscere cultum,
Virgiliū legito; quod si magē nosse laboras
Herbarum vires. Macer, tibi carmine dicet.
Si Romana cupis, vel Punica noscere bella;
Lucanum queras, qui Martis prælia dicer.
Si quid amare libet, vel discere amare legendō,
Nalonem petito; sin autem eura tibi haec est
Ut sapiens vivas, audi, quo discere possis,
Per quæ se motum vitiis traducitur ævum.
Ergo ades, & quæ sit sapientia disce legendo.

Hoc est, ex aliis Poëtis alia licebit cognoscere. *Virgilius* in libris *Georg.* docet agriculturam. *Macer* tradit vires herbarū, qua quū alius quisquam fuit hic *Macer* quām is quem habemus vulgo, ni fallor. *Lucanus* narrat Romanorum civilia bella, ubi legendum arbitror *civica pro Punica*, nihil enim de Punicis bellis scriptissime legitur *Lucanus*. *Ovidius* tradit artem amandi, & in *Elegiis* docet amores. Quod si cupis artem & rationem rectè beateque vivendi cognoscere, hunc librum legito; is te docebit non vulgares artes & nugas, sed quo pacto vitam exigas semotam, id est, liberam & immunem à vitiis.

De omnibus bene merendum. I.

Si potes, ignotis etiam prodesse memento,
Utilius regno meritis acquirere amicos.

Non solam in amicos oportet esse beneficium, verūm ignoti quoq; conciliandi sunt, ac divinciendi beneficentia, si modò possis prodesse, utilius enim est quāplurimoes amicos parare meritus, id est, benefactis, quām parare

num. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt ejecto
& firmiores sunt, quos beneficio adjunxeris, quam quo
potestate premas.

Arcana non scrutanda. II.

*Mitte arcana Dei, cœlumque inquirere quid sit,
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.*

Juxta Socratis sententiam : Quæ supra nos, nihil ad nos est sicut
admonet, ut omisso studio naturalis philosophiæ, ea cu-
remus quæ ad vitam humanam pertinent, hoc est, ad mo- Nolo
res componendos, & animum malis purgandum affectibus. Tem-

Mortis timor gaudia pellit. III.

*Linq[ue] metum letbi, nam stultum ; tempore in omni,
Dum mortem metuas, amittis gaudia vita.*

Eandem sententiam legis in priori libro. Pro amittis ar- P. an
bitror legendum amittere. Qui mortis metu semper anxius
vivit, stultè facit : primum enim non vivit id quod timet ; Cor
deinde si quid habet hæc vita jucunditatis, eum siro vicio Con
perdit. Iracundia cavenda. IV.

*Irratus de re incertâ contendere noli ;
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.*

Pyrrhus admonere solitus est tyrones, ne irascerentur;
at multò magis cavere oportet iracundiam eos, qui dispu-
tant: melius enim iudicat qui vacat ira : contra, ira obstat
animi iudicio.

Expendendum ubi opus est. V.

*Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa :
Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat, aut res.*

Equidem opinor promptè legendum pro properè. Sum-
ptum, cum necessario faciendus est, libenter & promptè
facito, ne videaris gravatum facere : nam aliquid omnino
in sumendum est, non passim, sed quoties tempus aut cau-
sa postulat, hoc est in nuptiis, in festis, item in amicos.

Fortuna modica tutior. VI.

*Quod nimium est fugito, parvo gaudere memento :
Tuta mage est puppis modico que flumine fertur.*

Humilis fortuna tutior est quam excelsa, ut navis tutior
quæ in parvo est flumine, quam quæ in pelagi fluctu-
itat.

Occulta via reticenda. VII.

Quod pudeat, socios prudens celare memento :

Ne plures culpent id quod tibi displiceret uni.

Ne, indicaveris amicis, aut ne committas testibus aliis,
cujus te facili pudeat: ne plures reprehendant, suffici erint,
id quod uni tibi displiceret, si solus tibi conscient fueris: hoc
nos est si quid peccas, pecces sine arbitris.

Occulta tandem revelantur. VIII.

Nolo putas parvos homines peccata lucrari :

Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impunè auferre sua
peccata, latent quidem, sed ad tempus: postea parent (i.e.)
manifestantur, tempus enim & celat, & aperit omnia:
Parent autem dictum est pro apparent.

Imbecillitas virtute compensatur. IX.

Corporis exigui vires contemnere noli :

Consilio periret, cum vim natura negavit.

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore:
nam sæpè quod corporis viribus detractum est, natura
addit ingenii viribus. Quanquam hæc sententia latius pa-
ter, nempe, Hominem non esse estimandum proceritate
roboreque corporis, sed animo potius.

Cedendum potentiori ad tempus. X.

Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede :

Victorem & victo superari sæpe videmus.

Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tempus,
& sine illum penes esse victoriam. Nam incidit sæpenu-
mero opportunitas, ut mutatis rerum vicibus, vincat qui
victus fuerat, & superior sit qui fuerat inferior. Convenit
cum illo, Vir fugiens, & denuo pugnabit. Quidam stulta
pertinacia statim autem vincere volunt, aut pessundari.

Rixandum cum familiaribus non esse. XI.

Adversus notum noli contendere verbis :

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Ut antè legisti, contra verbosos non esse contenden-
dum verbis, ita cum familiaribus rixandum non est;
quod summa discordia soleat nasci ex verbis levissimis.

Fortuna non quærenda sorte. XII.

Quod Deus intendat, noli perquirere sorte.

Quid statnat de te, sine te deliberat ipse.

Sensus hic est. Ne sortilegiis ac malis artibus inquire
quid de te futurum sit, quandoquidem id Deus sciri ne
vult; neque enim te in consilium adhibet, cum aliquis est,
decernit de te; quod si te vellet id scire, nimirum accoll
ecereret te in consilium.

Luxus odium generat. XIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento:

Quia si non laedit, tamen hanc sufferre molestum est.

Germanus sensus sic habet: Nè nimio splendore streseve
pituque vitæ conflaveris tibi hominum odium, qui rapier
metsi non possint te laedere, tamen molestum est viverat in
obnoxium odio multorum: at per se jucundum est omnipre
nibus esse charum, etiamsi nihil utilitatis inde capia por
Quanquam hic ablativus, *nimio cultu*, non referantur a
verbum *vitare*, sed ad *invidiam*, ut subaudias *confusatam Lux*
aut ex *nimio cultu*.

Animus non deponendus ob iniquum iudicium. XIV.

Esto animo fortis cum sis damnatus inique:

Nemo diu gaudet qui judice vincit iniquo.

Ne abiicias animum si adversarius vicit te prater jus mihi
nec enim diu exsultabit: sed quod perperam pronunciavit
avit judex, id Deus rejudicabit.

Reconciliatis lis non reficanda. XV.

Litis præterita noli maledicta referre:

Pest inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post redditum in gratiam non oportet litis antea dicti
convitia refricare, sed obliisci superiorum injuriarum rum
finita enim simulata, debet & irarum esse finis: secus autem
rem facere, malorum est. Græci vocant μητραχίαν, verb pro
videlicet infami, præteriorum malorum memoriam.

Te ipsum neque lauda, neque culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse.

Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.

Te ipsum nec vituperes, nec laudes, utrumqu

videtur affectantis inanem gloriam, nam & qui se virtu-
perat, ob id facere videtur, ut refellatur ab aliis & di-
versa audiat. Parsimonia. XVII.

Parfimonia. XVII.

*Utere quæfatis modice, dum sumptus abundat,
qui labitur exiguo, quod partum est tempore longo.*

Serain fundo parsimonia; dum adhuc multum super-
liquet, incipe parcus uti, citius enim effluunt parta, quam
ac colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVII.

Inspiens esto cum tempus postulat, aut res;

Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Aliquando ponendum est supercilium, & remittenda
stre severitas, ut in conviviis ; in lusu deponenda persona sa-
piens, sumenda persona stulti, præsentim inter stultos ;
veniat ita ut stultum agas, non ut stultus fias ; summa enim
omprudentia est servire temporis. *Loco, id est, cùm est op-*
portunum ; ita Terentius, in loco vero laudo.

Neque prodigus, neque avarus. XIX.

nam Luxuriam fugito, simul & vitare memento

Crimen avaritiae; nam sunt contraria fame.

IV. Pugnant inter se luxus & avaritia, nam alterum est profusi, alterum sordidi, utrumque viceum juxta fugiendum est, ut pote quod foedam pariat famam, siquidem qui nimirum parcit sunt audiunt κυριοτείσα, id est, cumini senatores, & σύναψιζε, id est, ficos divide, similiaque qui luxu sua profundunt, nepotes & larcones appellantur.

Loquaci parum credendum. XX.

Nolito quædam referenti credere semper :

Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

act. Non statim fides habenda iis qui semper aliquid novi
rumoris adferunt, deque aliorum factis renuntiant ali-
quid, parum enim credendum iis qui multa loquuntur,
et propterea quod huic vitio vanitas soleat esse admixta.

Ebrius vinum non accuset. XXI.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli :

Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata, Vinum in causa

fui, bene potus hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, non
vino, quod tuo ymo noxiuni sunt, non suo.

Amicis consilia credenda. XXII.

Consilium arcum tacito committit fideli:

Corporis auxilium medico committit fideli.

In rebus arcans & tacendis cave ne quenvis consulas,
sed eum dimitaxat cuius fidem in tacendo perspectam
habeas, ne non solū non opituletur, sed lēdat etiam &
infamiet. Neque enim corporis vītia cuīvis aperias, sed
medico notā fidei qui celat & succurat.

Successus malorum ne te offendat. XXIII.

Successus indigos noli (tu) fert moleste;

Indulget fortuna mala, ut laderē possit.

In hoc verū multi laborant: Quidam (S) elidunt in suc-
cessus, verū si tu tollis tu dictionem plane hic superava-
cuam, nihil supererit scrupuli. Ne te cruciet prosperitas
quæ nonnunquam contingit indignis: Non enim illis
favet fortuna, sed inficiatur, & illicit, ut postea gravius
lēdat. Futurus casus providendus. XXIV.

Prospice, qui veniunt hos casus esse ferendos:

Nam levius lēdit quicquid prævideris ante.

Quicquid accidere potest homini, id antequam accidat
tēcum meditare, ut ne subitum sit, si accideret. Minus
enim cruciant mala quæ non accidunt inopinanti.

Animus in adversis spe fovendus. XXV.

Rebus in adversis animum submittere noli.

Spem retine, spes una hominem nec morte relinquit.

Cum fortuna sœvit, sustine te ipsum animi fortitudine,
ac serva rebus secundis, nec abicias spem, quæ sola nec
mortentem relinquit. Quamdiu enim anima est, spes est.
Et in p̄yside Pandoræ lola spes in labo hæfit. Item Ovid.
Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cum contingit, tenenda. XXVI.

Rem tibi quam noscis aptam demittere noli:

Fronte capillata, post est occasio calva.

Quoties fortuna offert commoditatē aliquam, que
tibi sit apta, statim arripe, Nam occasio frontem habet
capili-

capillata, ut ea parte teneri possit; verum si semel se verterit, ab occipito calva est, ut jam apprehendi nequeat; hoc est, opportunitas cum contingit, teneri potest, non reddit autem cum voles, si neglexeris. Hic admonendum illud, quod Græci fingunt de deo Κέρεψι, de quo nos copiose in Proverbiis.

Futura ex præteritis colligenda. XXVII.

Quod sequitur Phœcta, quodque imminet, ante videto;
Illum immitare deum qui partem Phœctat utramque.

Ex præteritis futura collige, ex præteritis benè secusve gestis consilium cape, quo pacto futuris occurras. Exemplo Jani dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas, quod oporteat prudentem virum φελον καὶ ἐμισθι, id est, à fronte & à tergo (ut inquit Homerus) habere oculos, illud autem sequitur nos, quod præteriit, & à tergo est.

Vitæ ratio habenda. XXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcior es;

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Vitæ rationem moderare, magis ex salutis ac bonæ valetudinis ratione, quam voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantiâ cavere, verum etiam, cum rectè valeamus, parcior utendum est rebus omnibus, nempe somno, potu, cibo, Venere, lusa, ne in morbum incidamus. Et nonnihil dandum est voluptati, multò plus tamen saluti: qua perdita, pereunt simul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Judicium populi nunquam contempseris unus,
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini, tamen sapientis est non pugnare solum adversus universos. Nam frustra sapit, qui solus sapit, cum omnibus despere videatur.

Valetudo curanda. XXX.

Si tibi præcipue, quod primum est, cura salatis,
Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habe, ne si tua intemperantiâ in morbum incideris, postea pudore rejicias.

*cias culpam in cœli insalubritatem aut soli, sicuti vulgus
solet : nam plerique morbi nobis accidunt ex intempe-
rantia vitez.*

Somnia non observanda. XXXI.

*Somnia ne cures, nam mens humana quod optat,
Cum vigilat sperans, per somnum cernit id ipsum.*

*Quidam anxiè observant sua somnia, & ex his de futu-
ris estimant, cum somnia dormientium nascantur ex affe-
ctibus vigilantium, neq; significant quid sit eventurum,
sed quod aliquando cogitaveris dormienti repræsentent.*

DISTIC HORUM DE MORIBUS
LIB. III. PRÆFATIÖ.

Hoc quicunque velis carmen cognoscere Lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vita ;
Instrue præceptis animum, nec discere cesses :
Nam sine doctrinâ vita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres : sin autem sp̄reveris illud,
Non me scriptorem sed te neglexeris ipse.

Hoc est proœmij loco, Absque ratione bene vivendi,
vita non est vita, sed simulachrum mortis. Hoc ramen-
utilissima vitæ præcepta tradit, si studes agnoscere : si
sp̄reveris, te ipsum contempseris, non scriptorem, siqui-
dem tua res agitur, non illius.

Rectè agendo aliorum lingua nè timeas. I.

Cum recte vivas, ne cures verba malorum ;
Arbitrii nostri non est quid quisque loquatur.

Si male de te loquuntur mali, cum tu nihil facias mali,
estō contentus conscientiâ recte factorum : nam in te si-
tum est ut bene agas, non est in te situm quomodo de te
loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.

Productus testis salvo tamen ante pudore.
Quantumcumque potes celato crimen amici.

Si ceteris testis in crimine amici, celabis pro virili ma-
leficiū illius, ita tamen ut ipse non laedas famam tuam :

& tantum silenti dabis amicitiae, quantum patietur &
fama tua, & testimonii religio.

Blandiloquentia suspecta. III.

Sermones blandos blasphemique cavere memento :
Simplicitas veri sana est frons ficta loquendi.

Veritatis simplix est oratio, insidiosa est blandiloquentia, proinde suspecta semper esse debet prudentibus.

Ignava vita fugienda. IV.

Segnitiem fugito, quæ vita ignavia fertur :
Nam cum animus languet, consumet inertia corpus.

Ignavia & otiosa vita fugienda est : nam torpor animi corpori quoque situm & languorem adducit ; animi exercitatio corporis quoque valetudini consert.

Animus fessus relaxandus. V.

Inter pone tuus interdum gaudia curis,
Ut possis a'imo quemvis sufferre laborem.

Animus serijs negotiis fatigatus aliquandò relaxandus est honestis ac moderatis volupratibus, ut redintegratis viribus ad serendos labores sufficiat. Nam, Quod caret alterna requie, durabile non est.

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alterius dictum aut factum ne carperis unquam,
Exemplo simili ne te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiat ab aliis. Si libenter reprehendas aliorum facta dictave, tuo exemplo & alii in te utentur. Hæreditas augenda. VII.

Quæ tibi sors dederit tabulis supraea notata,
Augendo serva ; ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obvenit ex testamento tuorum, id serva, nè fias vulgo fabula. Quæ sors seprema, id est hæreditas dederit tibi, notato, id est, in scribe tabulis testamentariis, vel notato, id est, scripta tabulis, ea augenda serva, id est, ita serva, ut augeas etiam : vulgaris enim multa discere solet in rebus, id est, in novas nactos divitias.

Senectus sit munifica. VIII.

Cum tibi divitiae superant in fine senecte,
Munificus facito vivas, non parcus amicus.

Est virtus hoc senibus peculiare, ut quod proprius accedat ad mortem, hoc sint contractiores: (superant id est, supersunt & abundant. (in fine senectae,) id est, in extremâ senectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, sed amicis, qui te soveant obsequiis.

*Verba attendenda, non os loquentis. IX.
Utile consilium dominus ne despici servi:
Nullius sensum si prodest, tempseris unquam.*

Propter auctoris humilitatem non est contemnenda salubris sententia. Nec spectandum est quis dicat, sed quid dicatur.

*Præsenti utendum fortunâ. X.
Rebus &c in censu, si non est, quod fuit ante;
Fac vivus contentus eo, quod tempora præbent.*

Diminutâ fortunâ tuâ non est utenduin eodem splendorc quo prius, sed contentus eris eo genere vitæ quod præsens fortuna tibi præbet, & quod abest, boni consules.

*Uxor spe dotis non ducenda. XI.
Uxorem, fuge, ne ducas sub nomine dotis:
Nec retinere velis, si cuperit esse molesta.*

(Fuge) id est, cave, ne ducas uxorem sub nomine dotis, id est, dotis causâ. Et si duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi gravis sit, sed contempta dote repudies. Quanquam id apud Christianos non habet locum.

*Alieno sapere exemplo. XII.
Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris,
Quæ fugias, vita est nobis aliena magistra.*

Qui suis discunt periculis quid expediar, magna mercede discunt: sapiens ex aliorum vita sumit vivendi consilium; Hoc illi infamiam conflavit: cavebo ne quid simile faciam. Hoc illi bene cessit: imitabor.

Nihil ultra vires. XIII.

*Quod potes, id tentes; operis ne pondere pressus
Succumbat labor, & frustra tentata relinquit.*

Prius expende vires tuas, quam aggrediare negotium, ne postea vixtus difficultate, turpiter relinquas quod temere suscepisti.

Consentire

Consentire videtur, qui tacet. XIV.

*Quod nosti haud recte factum molito tacere;
Ne videare malos imitari velle tacendo.*

Noli dissimulare; si quid videris non recte fieri: videberis enim probare cum sis. Silentium enim aliquando consensus esse viderur.

Rigo i favore temperandus. XV.

Judicis auxilium sub iniqua lege rogato:

Ipsa etiam leges cupiunt ut jure regantur.

Si premieris iniqua lege, hoc est, durâ, & inhumana, confugias ad judicis æquitatem. Non enim hoc est contra leges, sed ex mente legum, ut ad æquitatem redigantur & temperentur. Iniqua lex est, cum summo jure contenditur. Veluti si pauper in vincula conjiciatur, quod non alat Patrem, cum lex dieat, Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his iudex, hoc est, Prætor, aut Princeps potest succurrere.

Feras que culpa tua pateris. XVI.

Quod merito pateris, patienter ferre memento:

Cumque reus tibi sis, ipsum te judicē, damna.

Incommodum, quod tu culpa tibi accidit, non impunitabis alii, quam tibi, & cum tibi sis conscius damna teipsum, tuique iudex esto, & ea te poena dignum existimato.

Multa legenda, sed cum iudicio. XVII.

Multa leges facito, perleatis perlege multa,

Nam miranda canunt, sed non credenda Poetae.

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Non enim omnia vera sunt, quæ legis apud Poetas. Fortassis pro perlege legendum est perline, hoc est, dele, & corrige, etiam si Planudes veritatem tecepit.

Modestè in convivio loquendum. XVIII.

Inter convivas fac sis sermone modestus;

Nè dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro locus est eloquentiae, in cubiculo silentii, in conviviis alternis ac moderatis sermonibus uti convenit, iisque venustis & amoenis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis convivis, quibus non relinquunt loquendi spacium. Ita-

Iracundia uxoris non formidanda. XIX.

Conjugis irat& nolitu verba timere :

Nam lachrymis struit insidiæ dum fœmina plorat.

Uxores lachrymas habent in promptu; his expugnant viros. Admonet igitur ne quid commoveamur hujusmodi lachrymis: fingunt enim eas sæpenumerò, quo viros suos fallant, velut cum simulant se commoveri zelotypiā, ut suum adulterium dissimulent; aut iratas se fingunt ei quē afflictum amant. Pro noli tulegendum arbitror nolito.

Quæsitis utendum, non abutendum. XX.

Utere qualitatis, sed ne videaris abuti :

Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur.

Utere quæ parasti; non abutere, ne profusis bonis tuis, cogari vel impudenter rogare aliena, vel serviliter ex alieno vivere, vel periculose furari aliena.

Mors non formidanda. XXI.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam,

Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quod finis est omnium huius vitæ malorum.

Uxor loquax, si proba, ferenda. XXII.

Uxor lingua, si frugi est, ferre memento :

Namque malum est nil velle pati, nec posse tacere.

In amicis leviuscula quædam virtus ferenda sunt, si alioqui probi fuerint; velut in uxore, si paulò sit loquacior aut linguae procacioris, ferendum est, si aloqui pudica est & frugi, hoc est, suo fungens officio, maxime quod linguae morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui nihil virtutis ferre potest in aliis, præsertim cum res facilis sit tacere. Sic enim uxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quemadmodum solitus est Socrates.

Pietas erga parentes. XXII.

Dilige non ærgâ charos pietate parentes,

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deum, & si quis loci patentum est, quidam veluti legibus coacti, colunt parentes non ex animo. *Dilige parentes charus pietate*

pietate non agra, id est, non coacte neque gravatum, sed prompte & alacriter. Et si quid inciderit dissidii inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alterum non offendas, sed pietas tua careat omni molestia.

DISTIC HORUM DE MORIBUS.

LIB. IV. PRÆFATIO.

Securam quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitiis haverere animum, quæ moribus obsunt.
Hec præcepta tibi semper relegenda memento
Invenies aliquid, in quo te utare magistro.

Et hoc præcium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitiis & nullius mali conscient vivere, hæc semper habeas præ manibus; in quibus aliquid invenies, in quo te ipso magistro possitis uti, hoc est, ut ipse regas ac modereris vitam tuam, adjutus his præceptis.

Divitiarum contemptus. I.

Despice divitias, si vis animo esse beatus;
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.

Non jubet abjecere divitias, sed non magni facere etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur ac magni faciunt, dum non audent uti quæ possident, & semper aliquid accumulant, semper mendicant, hoc est, egeni sunt.

Vivere ad naturam optimum. II.

Commoda nature nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris quod postular usus.

Si metiaris sumptus usu, hoc est, necessitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta est, cum cupiditates immensum desiderant.

Res ratione agendæ. III.

Cum sis incensus, nec rem ratione gubernes;
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Si res male tibi succedant tuapte negligentia, ne conseras culpam in fortunam, & illam cæcam appelles, cum tu ipse magis parum prospexeris. Potest accipi bisariam (quæ non est) id est, quod nulla est, fingunt enim mortales hanc

Hanc Deam, cùm nulla sit. Aut Quæ non est, subaudi cœca.

Amor pecunie ad usum: IV.

Dilige denarium, sed parœ dilige formam,

Quam nemo sanctus, nec honestus aaprat habere.

Amare pecuniam ad usum, prudentis est : Amare ut
formâ paucos oculos, avari ac idem dementis. Denarium volunt
omnes, formam soli malo caprant.

In valetudine ne opibus parcas, V.

Cum fueris locuples, corpus curare memento;

Æger dives habet nummos, sed non habet ipsum.

Cum agitur de corporis valetudine, ne tum parcas
divitiis tuis. Etenim qui morbo non succurrat, né minuat
pecuniam, is habet quidem nummos, ac seipsum non ha-
bet, cùm male valeat. Manuq; nummos esse salvos quâm
seipsum; & illis fruicquâm seipso. Fortasse pro sed le-
gendum se.

Castigatio paterna serenda. VII.

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri;

Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

Vapulasti puer à præceptore, cum discenes literas;
multò magis ferre convenient, cùm pater te verbis objur-
gat. Tuliisti literatoris tyram dem multò serveriorem,
seras & patris imperium, qui etiam cùm irascitur, tamen
à verberibus temperat.

Certa & utilia agenda. VII.

Res age que profunt: rurjs vitare memento,

In quibus error inest, nec ipse est certa laboris.

De quibus dubitas, ea ne feceris. Age illa ex quibus
certa speratur utilitas. Rurjs, in quibus falli possis & in-
certum est profutura sint, an noctura, ab his abslineas.

Libenter donandum. VIII.

Quod donare posses, gratis concede roganti:

Nam recte fecisse bona in parte lucrorum est.

Donalibenter, si quid potes. Nam lucrum est, non
damnum, quod contuleris in bonos; & beneficium dando
accepit, qui digno dedit. Redit enim cum scire, quod
probo viro beneficeris.

Suspicio,

Suspicio statim expedicenda. IX.
Quod tibi suspectum est, confessim discute quid sit:
Namque solent, primo quae sunt negligere nocere.

Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere; sed statim examina, & exquirere cujusmodi sint. Nam initius facilissime medeberis, si quid mali sit: at neglecta cetera, & maxime latidunt postea, veluti si suspicaberis amicum alieniore esse in te animo, noli negligere quid tibi velit, sed excute unde hoc natura sit: & si quid est, statim occurre nascenti malo.

Venus abstinentia cohibenda. X.

Cum te detineat Veneris dannosa voluptas;
Indulgere gutta noli, quæ ventris amica est.

Cave ne duplices morbum tuum; unus enim utcumque fertur, duo simul ferri non possunt. Amare dannosa res, dannosa gula; quod si pariter utroque laboras malo, superest ut mox ad egestatem redigaris. *Gulam* vocat studium exquisitorum ciborum, eamque dicit ventris amicam, quod per eam venter saginatur, res & fama decrevit.

Homo malus, fera pessima. XI.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere,
Unum hominem tibi præcipio plus esse timendum.

Cum tuā sponte putas omnes feras esse timendas, meo præcepto unum animal maximè timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quam homo homini.

Sapientia fortudini præferenda. XII.

Cum tibi prævalidæ fuerint in corpore vires;
Fac sapientiam, sic tu poteris vir fortis baberi.

Si natura dedit vires corporis, non statim vir eris, nisi adjuxeris ingenii vim, hoc est, sapientiam, quam corporis robore recte utaris.

Amicus cordi medicus. XIII.

Auxilium de notis petito, si forte laboras;
Nec quisquam melior medicus quam fidus amicus.

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Alter, Si quid

quid morbi inciderit, magis amicum accerse, quam medicum.

Sacrificium, spiritus contribulatus. XIV.

Cum sis ipse nocens, moritur cur victimam pro te?

Sultitia est morte alterius sperare salutem.

Veteres credebat expiari scelus commissum macta peccate, quæ nihil communicat, & pro alieno peccato innocens dabant poenam, cum is qui peccavit, potius mactari debuerit, quam victimam. Stultæ autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cum sua quemque mala de suo dependere oporteat.

Amicus ex moribus diligendus. XV.

Cum tibi vel socium vel fidum queris amicum,

Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus quem velis adiungere, non æst mandus est censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

Avaritia viranda. XVI.

Utere quæsis opibus, fuge nomen avari;

Quid tibi divitiae prosum, si pauper abundas?

Frustrè parasti divitias, si pars uti non audes; & inter magnas opes vivis inops. Nihil enim refert habere, si quæ habes nihilo plus tibi prosum, quam ea quæ non habes.

Voluptas inimica famæ. XVII.

Si famam servare cupis, dum vivis, honestam,

Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vite.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare voluptates inhoneitas, nempe gula, libidinis, & similia.

Senem e iam delirum ne irriseris. XVIII.

Cum sapias animo, noli irridere senectam,

Nam quicunque senex, sensus puerilis in illo est.

Cum per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis, noli deridere senectutem, quæ minus animo valeat. Desipiseit enim omnis senex, & ad puerilem stultitudinem reddit. Ætatis igitur vitium serendum, non ridendum est.

Opes fluxæ, ars perpetua. XIX.

Disce aliquid; nam cum subito fortuna recedes,

Ars remanet, vitamque, hominis non deserit unquam.

Opes

Opes sēpē numerō subita fortuna eripit homini, veluti incendio, ferro, bello, naufragio: verū ars eripi non potest. Hæc itaque certissima posseſſio est, quæ semper & ubique te possit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

Omnia perspicito tacitus quæ quisque loquatur:

Sermo hominem mores & celat, & ind. cat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quam illius oratio: hoc est certissimum animi speculum. Igitur si vis hominem eujusmodi sit cognoscere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, si loquatur ex animo: & celat idem, si vel taceat, vel dissimilanter loquatur.

Ars usu juvanda. XXI.

Exerte studium, quamvis perceperis artem:

Vt cara ingenium, sic & manus adjuvat usum.

Uc evanescunt disciplinæ, nisi exercitatione, confirmæ; sic artificiam opere confirmandum erit, nè excidat.

Vitæ contemptus. XXII.

Multum ne cures venturi tempora tibi:

Non timeris mortem, qui scit contemnere vitam.

Si vis liber esse a metu mortis, disce vitam non magni facere. Et (quemadmodum eleganter docet Ariosto) nullius rei jucunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempleris.

Discendum & doceendum. XXIII.

Disce, sed a doctis, indoctos iuste doceto:

Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Disce non a quovis, sed ab his qui possunt docere: Rursus quod ab aliis didiceris, id aliis imperti. Utilitas enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Bibendi ratio. XXIV.

Hoc bibe quod proficit, si tu vis vivere sanus:

Morbi causa mali est homini quandoque voluptas.

Ne biberis supra vires: Brevis enim illa bibendi voluntas sēpē numerō conciliat homini molestum & iuctinum morbum.

Ne damnes quod probaveris. XXV.

Laudaris quodcumque, palam quodcumque probaris,
Hoc vide ne rursus levitatis crimine damnes.

Levis & inconstans videberis, si, quod aliquando
coram multis laudaris, idem postea damnes. Quod si
mutasti sententiā, fac sileas. Fortasse pro vide, legendū
est fuge Crimine, id est, suspicione, & cuni v. ruperio.

Circumspecdus sis in utraque tō tunā. XXVI.

Tranquillis rebus que sunt ad te sa caveo:

Rursus in adversis melius sperare memeno.

Ne securus sis, cūm fortuna trax illa est, sed tem-
pestatem cave. Rursum, cūm fortuna levit, animum
sustine spe melioris fortunæ quæ succ. flura sit. In se-
cundis rebus timenda sunt adverbia, nē sis supinus; in
adversis speranda sunt luctoria, nē de sic as animo.

Studio crescit sapientia. XXVII.

Discere ne cesses; cura sapientia crescit:

Rara datur longo prudentia temporis usit.

Juxta Solonis sententiam, Oportet senscere semper
aliquid addiscētis. Nam (rara) hoc est, singu-
laris & eximia prudentia contingit (longo usu) id est,
diuturnā experientiā ætatis. Quanquam mihi magis
probatur, hic ut sit sensus; semper disce, studio crescit
sapientia. Nam pauci sunt qui prudentes evadunt ex-
perienciā rerū vel quia paucis contingit diu vivere,
vel quia complures flultitiam non exiunt hac vitā.
Certissima ac brevissima ad sapientiam via est doctrina.

Parce laudandum. XXVIII.

Parce laudato: nam quem tu sēpe probaris,

Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Nē laudes amicum effusius, cuius non feceris peri-
culum, siquidem ille sapius, abs te laudatus uno aliqua
die declarabit alium fuisse se quam tu prædicaras.

Discere ne pudeat. XXIX.

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:

Sive aliquid plus est, pudor est, nūl discere velle.

Quidam styllo quodam pudore malunt semper nescire
quam

quā semel discere: cum scire pulchrum sit & pudendum nihil velle discere; Ergo honestum velle.

Rebus utendū ad sobrietatem. XXX.

Cum Vener & Baccho lis est & juncta voluptas.

Quod lētum est animo complectere, sed fuge lites.

Excerpe quod inest boni: fuge quod adjunctum est malū. Exhilarat potatio, dāscutit curas, necre hac commoditate. Rursus ebrietas incitat ad iurgia, hoc cave. Item Venus delectat, sed habet sua iurgia. Anima igitur absque dissidiis.

Tristus & tacitis non fidendum. XXXI.

Dmissos animo, ac tacitos vitare memento.

Qua flumen pacatum est, forsitan latet altius unda.

Tristes ac tacitos vita, videntur enim aliquid magni mali moliri; quemadmodum cavendum est flumen ea parte quā tranquillum est, nam illud profundissimum esse solet. Ita Cæsar magis metubat Brutum & Cassum pallidos ac tacitos, quam Antonium ebrium.

Sors sorti conferenda. XXXII.

Cum tibi dispiceat rerum fortuna tuarum,

Altius spicet quo sis discrimine peior.

Quoties rædet te tua sortis, confer eam cum aliorum fortunā & videbis te nihilo pejorem, hoc est, infeliōrem multis.

Ultra vires nihil aggrediendum. XXXIII.

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis,

Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

Aggiudere iura magis quam magna. Tutius enim tutò navigare juxta littus, ac remis uti, quam passim velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus faciunt venti fortunæ.

Cum justo iniquè non contendendum. XXXIV.

Contra hominem justum prave contendere noli,

Semper enim Deus injustas ulciscitur iras.

(Noli prave) hoc est, malitiosè & data operâ ac perversè contendere cum hominè justo: Nam Deus nunquam relinquit inultum.

Fortunā utrāque æque ferenda. XXXV.

*Ereptis opibus noli gaudere querendo;
Sed gaude potius tibi si contingit habere.*

Si divitiae contingent gaudē: si erexitæ fuerint, nolite
cruiciari, sed tunc utere philosophia. Neq; enim tantum
boni habent ut sit admodum dolendum, si perierint;
neq; rursus tantū mali, ut non sint libenter accipientæ;
si forte contigerint. Constat carmen esse depravatum.
Arbitror legendum, Noli mārere querendo. Porro que-
rendo non est a a quāro, sed a queror deponenti verbo.

Ab amico quid ferendum. XXXVI.

*Eft jactura gravis, quæ sunt amittere damnis;
Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum.*

Si verbo lēdat amicus, ferendum est. At damnis
rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur
cavendum ac lēdamus amicum.

Temporinon confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vite.

Quocunque ingredieris, sequitur mors corporis umbra.

Nemo potest sibi longevitatem premittere: cum
mors hominem quocunque eat non aliter insecuratur;
quam unbra corpus. Fortasse legendum, *Carpus ut um-
bra.* Deus quibus placandus. XXXVIII.

*Thure Deum placa, vitulum sine crescat oratio;
Ne credas placere Deum, dum cœde litatur.*

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure li-
tandum est illi, hoc est, re innoxia, & minimi sumptu-
sus. At hodie plerique Christianorum, licet apud hos
sublatus sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac
Divos sibi tantum non devictos esse putant, si eis gem-
mas, aurum, argentum, serica suspenderint, vel ostendan-
tanda tantum, vel in luxum paucorum vertenda: im-
memores hæc semper a sanctis fuisse contempta, & si
forte obtigerint, in elegantium usus fuisse effusa.

A potentioribus lēsus d̄ simula. XXXIX.

*Cede locum lēsus fortuna; cede potenti;
Cedere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.*

Qui

Qui rem habet cum proceribus, quoniā prodeſſe poſſunt in multis, neceſſe eſt, ut aliquādo muſſet injurias, id eſt tacitus ferat. Lēdunt enim aliquādo potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet ſedere, ut poſteā per illos ſuis prodeſſe poſſit. Nam ſi reſiſtens reddiderit eos hoſtes, nec ſibi, nec ſuis prodeſſe poterit.

Caſtiga teipſum. XL.

Cum quid peccaris, caſtigare ipſe ſubinde;

Vulnera dum ſanas, dolor eſt mediciна doloris.

Ubi ſentieris te alicubi peccâſſe, ſtatim pœnas ſumito de teipſo, & noli tibi ignoscere; teipſum objurga, tibi ipſi laboris aliquid indicito. Nam, ut in ſanandis vulneribus dolor dolore ſanatur; ſiquidem ne doleat vulnus, intundis acria que mordent; ſic iſta reprehendit, tametū amara eſt, tamen ne detur vitio animi.

Amicus mutatus, non vituperandus. XLI.

Damnaris nunquam poſt longum tempus amicum:

Antavile mores; ſea pignora prima memento.

Si iſi, cum quo tibi tuit diutina conſuetudo, forte mutatis moribus alias eſſe cōperit, hoc debes tribuere veteri neceſſitudini, ne vituperes eum, etiamſi non eſt dignus qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XLII.

Gratiор officiis quo ſis mage, charior eſto;

Ne nomen ſubeas, quod dicitur officiperda.

Ut ſis charus omnibus eſto gratus (Officiis) id eſt beneficis & benemeritis. Inviſum enim apud omnes eſt nomen officipe. d.e. Sic enim vocant eum, in quem colloquatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod conſertur in ingratum.

Suspicionem tolle. XLIII.

Suspectus caveas, ne ſis miser omnibus horis:

Nam timidis & ſuspectis aptissima mors eſt.

Qui ſibi ſingūlārē periculum, iſi nunquam non misera vivit. Nihil igitur huic aptius, quam mors; quandoquidem non poſteſt jucundē vivere. Suspectus, hic accepit auctiue pro iuſpicio.

Humanitas erga servos. XLIV.

*Cum fueris servos proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.*

Sic utere servis tuis, licet empti sunt, ut memineris homines esse, non pecudes; quod empti sunt, fortunæ sunt; quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Occasionem rei commodæ ne prætermittas. XLV.

*Quamprimum rapienda tibi est occasio prima:
Ne rursus queras quæ jam neglexeris ante.*

Ocasio, quam ante dixi frontem habere capillatam, statim est arripenda, ne si se subduxerit, frustra queras postea quam prius contempseras.

Non lætandum de repentina obitu. XLVI.

Morte repentina noli gaudere malorum:

Felices obeunt quorum fixe criminè vita est.

Si mali subito moriantur, dolendum magis est quam gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quorum mors felix est. Vel sic, si videris malos subito tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis & innocentibus, ut intelligas hoc casu accidere non vindicta numinis.

Pauper simulatum viter amicum. XLVII.

Cum conjux tibi sit, nec res, & fama laboret,

Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem quæ laboret fama, hoc est, de qua homines male loquuntur (*ducas*) id est, existimes nomen amici vitandum esse, utpote inimicum famæ tuæ: videberis enim prostituere uxorem hoc prætextu, & hoc nomine divites pauperum uxores captant. Tametsi potest & aliis esse sensus, nimirum hic: Si sit tibi uxor re satis lauta famaque secunda, noli te dare in familiaritatem potentum, nequid labis uxori tibique contrahas.

Junge studium. XLVIII.

Cum tibi contingat studio cognoscere multa,

Fac discas multa & vites nescire doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne videatis indocilis illius rei.

Brevitas

Brevitas memoriae amica. XLIX.

Miraris verbis nudis me scribere versus?

Hos brevitatis sensus fecit conjungere bonos.

Sententia nudis verbis explicanda est: melius enim meminimus quae brevia sunt: Idec rco nudis verbis singula præcepta singulis Distichis complexi voluit, ut apertior esset & brevior.

Dicta Sapientum, & GRÆCIS,
ut habetur, a nescio quo Græculo utcunq[ue]
collecta, ve' conficta pot us Erasmo
interprete.

Per Iudri Corinthi.

O Mnibus placeto.	Ea facito, quorum non possis paenitere.
Periculosa temeritas.	Quod justum est imitare.
Semper voluptates sunt mortales; honores autem immortales.	Bene meritos honora.
Amicis adversa fortuna uentibus idem esto.	Calumpniamoderis. (um Cum etraris, muta consili-Omnibus te ipsum praebet.
Luctum turpe res pestima.	Magistratus metue. (to.
Infortuniū tuū celato, Ne voluptate afficias inimicos.	Quicquid premiseris fac-Age quæ justa sunt.
Veritati adhaereto.	Principibus cede.
Violentiamoderis.	A jurejurando abstine.
Voluptatem tempera.	Laudato honesta.
Pietatem sectare.	Beneficium tu pende.
A vitiis abstinere.	Bona res quies.
Supplicibus misericors es.	Liberos institue.
Sapientum utere consuetudine.	Litemoderis.
Bonos in pretio habeto.	Audi quæ ad te pertinent.
Probrum fugitor.	Responde in tempore.
	Ne cui invidias.
	Oculos moderare.

Spem fove.
 Affabilis esto.
 Diuturnam amicitiam cu-
 stodi.
 Concordiam sectare.
 Ne loquaris ad gratiam.
 Ne tempori credideris.
 Ne quis de te dolcas.
 Seniorum reverere.
 Parcito tāquā immortalis.
 Sperato tāquam mortalis
 Ne effearis gloriā.
 Cede magnis.

Mortalia cogita.
 Ne prior injuriam facias
 Mortuum nē rodito.
 Consule inculpare.
 Teipsum nē negligas.
 Mortem oppete pro patria.
 Ex ingenuis liberos crea.
 Arcanum cela.
 Opportunitatēm expecta.
 Largire cum utilitate.
 Dolorem fuge.
 Amicis utere.
 Delecta amicos.

Biantis.

In speculo teipsum contemplare, & si formosus ap-
 parebis, age quæ dectant formam: sin deformis, quod
 in facie minus est, id morum pensato pulchritudine.
 De numine nē male loque te, quid sit autē auscultata.
 Audito multo, loquere pauca.
 Prius intellige, & deinde ad opus accede.
 Ne ob divitias laudaris virtutem indignum.
 Persuasione cape, non vi.
 Compara in adolescentia quidem modestiam, in se-
 necitate vero sapientiam.

Pittaci Mitylene.

Quæ facturus es, ea nē Desidiosus nē esto.
 prædixeris; frustratus Ne contendere cum parenti-
 bus, etiam si justa dixeris.
 enim rideberis.
 Depositum reddē.
 A familiaribus in minutis Ne geras imperium, prius
 rebus læsus feras.
 quam parere diceris.
 Amico nē maledixeris.
 Infortunatam nē irriseris.
 Uxo i dominare.
 Quæ feceris parentibus, Ne festina veris loqui.
 eadem à liberis expecta. Noscē teipsum.

Ante

Ante omnia venerare nū- Legibus pare.
men. Nequid nimis.
Parentes reverete. Audito libenter.
Voluptatem coērce. In initiam solve.
Inimicum ne putes amicū. Iuxorem ducito ex æquali.
Inter amicos ne sis iudex. - bus : nē ti ex dicitibus
Nel lingua præcurrat men- duxeris, domino tibi
tem. parcs, non affines.

cleobuli Lindii.

Ne sis unquam elatus. profiscere.
Libros revolve. Lapis auri index & aurum,
Juste judicato. hominum.
A maledicentiā temperato Mendax calunnia vitam
Parentes patientiā vince. corrumpt.
Inferiorem ne rejicias. Mendaces odit quisquis
Ne teipsum præcipites in prudens ac sapiens.
discrinne. Domus curam age.
Res amici diligas, & per- Liberos tibi charissimos
inde serves ut tuas. erudi.
Quod oderis, alteri ne fe- Bonis benefacito.
ceris. Suspicionem abjicio.
Ne cui miniteris: est enim Beneficii accepti memento,
muliebre. Aliena ne concupiscas.
Citiū ad infortunatos a- Voto nihil pretiosus.
micos quam fortunatos

chilonis Lacedemmi.

Nosce teipsum. Ne cui invideas mortalia;
Tempraniam exerce. Turpe fuge.
Tempori pare. Juste rempara.
Multitudini place. Sapientia utere.
Moribus probatus esto. Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias. Ne fueris onerosus.

Solonis Atheniensis.

Deum cole. Veritatem sustineto.
Amicis succurre. Legibus parco.

DICTA SAPIENTUM.

Iracundia moderare. Ne jurato.
 Malos odio prosequitor. Cogita quod justum est.
 Parentes reverere. Virtutem laudato.

Thales Milesi.

Principem honora. Amicos probato.
 Similis tui sis. Nemini promittito.
Quod adest, boni consu- A vitiis abstineto.
 lito. Vitæ curam age.
 Gloriam sedare. Laudatus est apud om-
 Pacem dilige. nes.
 Susurronem ex ædibus ejice.

DICTA SAPIENTUM EX

Ausonii Carmine, atque in his extrema
 sententia fere semper est gemina, &

Disticho comprehenditur.

Periandri, Carmine Phaleucio

Nunquam discrepat utile a decoro.
 Id est, nihil utile, quod non est honestum.
 Plus est sollicitus, magis beatus.
 Id est, quo quisque dixior, hoc magis sollicitus vivit.
 Mortem optare malum, timere pejus.

Miser est, qui redio vitæ mortem optat, sed mis-
 rior qui semper timet mortem.

Fazis ut libeat quod necesse.

Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.
 Multis terribilis, cæveto multos.

Quem multi timent, is multos timeat neocesse est
 Si fortuna juvat, cæveto tolli.

Si fortuna non, cæveto mergi.

Ne extollaris fortunæ prosperitate. In rebus ad-
 versis ne frangaris animo.

Bianus

Biantis, Carmine Heroico.

Quanam summa boni? Mens quae sibi conscientia rectissima.

Id est quid optimum? Animus bene sibi conscientius.

Pernicies homini quae maxima? Solus homo alter.

Id est, homini maxima pernicies est ab homine.

Quis dives? Qui nul cu piat. **Quis pauper?** Avarus.

Dives est non qui multe possidet, sed qui suâ sorte contentus est. Avarus omnis pauper est, qui, quod habet, non habet.

Quae dos matronis pulcherrima? *Vita pudica.*

Mulier etiam pauper, indotata non, si casta est.

Quae casta est? De qua mentiri fama veretur.

Casta non est, de quâ fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? Cum possit nolle nocere.

Quod stulti proprium? Non posse & velle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle tamen ulcisci. Malus etiam cum non possit, optat tamen londere.

Pittaci, Carmine Lambico Trimetro.

Lequi ignorabit, qui tacere nesciet.

Ejusdem est artis, recte tacere & recte loqui.

Bono probari malo quam multis malis.

Non refert quam multi laudent te, sed quales; nam ab improbis laudari, vituperari est.

Demens superbis invidet felicibus.

Stultitia est cuciari felicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis satis felicitas.

Demens dolorem ridet infelicium.

Aque stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non ante fuerint infelices.

Fareto legi quisquis legem sanxeris.

Quod aliis præscriperis, ipse servato.

Plures amicos re secunda compires.

Paucos amicos rebus adversis probes.

Propera fortuna conciliat multos amicos: at reflectante fortuna pauci manent, sed sinceri,

43 DICTA SAPIENTUM.

CLEOBULI. Carmine Asclepiadeo.

Quanto plus libeat, tanto libeat minus.

Quo potentior es, hoc magis cava ne quid pecces;
et quod plus tibi permittunt homines ob principatum,
hoc ipse minus permittas tibi.

Fortunæ in vidia est immeritus miser.

Cum bonis male est, fortunæ imputatur, cum ea
sepe magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malo parta, non est diuturna.

Ignorces alii multa, nihil tibi.

In alios ienis esto, in te ipsum severus.

Parci quisque bonis, prodere unli bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is ser-
vat, non perdit quos predit. Quanquam suspicor le-
gendum.

Parci quisque bonis, prodere vult malos.

Ut sit sensus, Qui malos ac nocentes afficit suppicio,
is miseretur bonorum & innocentium, quos ab horum
violentia libertat. Et (quisq;) positum est pro (quisquis)
Majorum meritis gloria non datur;
Turpis sepe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris; ac probra
parentum sepe objiciunt liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORI-
ambicho, ex chorambis tribus & Amphi-
bracho, videtur Sotadicum.

No lo minor me timeat, despiciat et major.

Sic est moderanda vitæ ratio, ut nec inferiori-
bus sis formidini, quod est tyrannicum, nec superiori-
bus contemptui, quod est abjectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor ut sis salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus; sic cura hone-
sta studia quasi semper victus. Quando hic versus
depravatus est, suspicor ita legendum.

Vive

Vive memor mortis, ut sis memor & salutis. Aut si;

Vive memor mortis, ne sis immemor & salutis.

Trista cuncta exuperes aut animo, aut amico.

In rebus adversis, aut amici consuetudine pelle mortorem, aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Benefactus tua prædicent alii.

Grata senectus homini, que parilis juventa:

Illa juventus gravior, que similis senectæ.

*Florida senectus similima est adolescentia, morosa
juventus simillima est senectuti.*

S O L O N I S , Carmine Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemo beatus, nisi qui feliciter diem obseruit,

Par pari jugato conjux; dissidet, quod impar est.

Firmissima est amicitia quæ inter pares coiit;

Non erunt bonores unquam fortuiti mancris.

Honos verus virtutis est præmiū, non nūnus fortunæ.

Clam coarguas propinquum, sed palam laudaveris.

Amicum laudato palam sed errantem occulte corripes

Palchrius multo parati, quam creari nobilem.

Clarior est nobilitas quam ipse tuis virtutibus tibi
paratis, quam quæ ex majorum imaginibus contigit.

Certa si decreta fors est, quid cavere proderit?

Sive sunt incerta cuncta, quid timere convenit.

Si fatum vitari non potest, quid prodest præseisse? si
incertum, stultum est timere quod an eventurum se
nescias.

T H A L E T I S , versu Pentametro.

TU rpe quid ausurus, te sine teste time.

Quod apud alium puderet facere, ne solum quidem
ausus facere, veluti teipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiam post mortem vivit gloria beneficiorum.

Quod fallitus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, ne quis impediatur.

Crux est, si metuas, vincere quod negucas.

Augeat sibi molestiam, qui timeret quod vitari non potest.

Cum vere objurgas, si inimice juvas.

Praefat vere carpi ab inimico, quam falso laudari ab amico.

Nihil nimium, satis est, ne sit & hoc nimium.

Ne quid nimis: nam modus omnibus in rebus est optimus.

*Sequuntur Mimi Publiani ab Erasmo
castigati & elucidati.*

E R A S M , R O T E R O D . L e c t o r i S . D .

IN hos depravatissime scriptos reperi commentariolos longe prodigiosiores quam in Cationem, qui neque cælum neque terram attingerent, & tamen accuratissime depictos, ceterum sacram: O seculum illud infelix? Sunt plerique Senarii Lambici sed Latina comœdia libertatem non fugientes: si quod diversum genus inciderit, annotabimus. Ceterum, qui scire volet a quam portentosis mendis hos Mimos vindicaverimus, is conferat cum iis quos ante nostram editionem habebant vulgariter codices.

Vale Lector & fruere

Alienum est omne, quicquid optando evenit.

Sensus est, id quod nostro studio paratur, vere nostrum est: quod votis contingit, alienum est: nempe quod fortuna possit accipere.

Ab alio expectes alteri quod feceris.

Qualis fugris in alios, tales alii fuguri sunt in te;

animus

Animus verè quis scit, scit tuto aggredi.

Qui intelligit periculum, is novit cavere periculum: et meritas autem periculose rem aggreditur, quia nescit timere.

Auxilia humilia firma, concensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillas contra, discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare, ubi cœperis jam illi servuses, nec potes excutere cum velis.

Aut amat aut odit mulier, nihil est tertium.

Mulier nimis est vehementis in utramque partem, animal affectibus obnoxium. Quanquam hujusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utramque partem vehementes.

Ad tristem partem strenua suspicio.

Qui parum sunt felices, magis laborant suspicione, vel sic, suspicio plerumque vergit in partem deteriorem. Strenua hic etiam ac propensam significat.

Ames parentem, si aequus est: si aliter, feras.

Bonum parentem amas: difficilem tolera, vel ob hoc: quia pater est. Aegnus dixit, pro commodo & humano.

Aspicere oportet, quod possis desperdere.

Serva quod nolis perire: oculus autem, hoc est praesentia domini, optimus rei custos.

Amici vita si feras facies tua.

Tibi impurabitur quicquid peccat amicus, cum non admoneas.

Aliena homini ingenuo acerba est servitus.

Aliis servire, durum est, si quis liber sit natus, & aliis imperare solitus.

Absentem laedit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adeat, cum qua loquendum est: Itaque perinde est ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ non præstat postea. Egone illam? quæ me? quæ illum?

Avarus

Avarus ipse miseris causa est sua.

Nam sua sponte & volens pauper.

Amans quid cupiat scilicet; quid sapiat non videt.

Amens sine judicio capit, nec expendit salubre suum perniciolum id quod cupit.

Amans quod suscitatur vigilans somniat.

Qui amant, ipsi sibi somnia singunt; & inani spe sibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristia facile sparguntur in vulgus; quæ recta sunt & honesta, vix creduntur.

Amor extorquens non potest, elabi potest.

Amor non potest subito vique expelli, sed paulatim potest elabi.

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Aperte mala cum est mulier, tum demum est bona.

Fucatum & fraudulentum animal est mulier; eaque minimè noxia cum palam est mala. Indicat nullam esse bonam.

Avarum facile capias, nisi non sis idem.

Avarum non potest fere avarus. Vel facile fallas avarum, nisi sis idem quod ille est, id est, avarus & ipse.

Amare & sapere visus Deo conceditur.

Non est ejusdem, amare & sanæ mentis esse. Perinde quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum habet. Terentius.

Avarus nisi cum moritur, nihil recte facit.

Etenim cum moritur, tum demum permittit gallicis suis opibus frui.

Astute dum celatur, se ætas, indicat.

Senectus celari non potest. Nisi forte sic legendum est Astu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Avarus damno potius quam sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis reium, sed is qui magni facit pecuniam;

Avaro-

Avaro quid mali optes, nisi ut vivat diu.

Propterea quod miserrime vivat. Summum igitur malum optat avaro, qui optat diutinam vitam.

Animo dolenti nihil opertet credere.

Quamdiu doles nequid tibi ipsi fidas; nihil enim sani suadet dolor: expecta donec residet ægritudo, tum statue quid velis loqui aut facere.
Alienum nobis, nostrum aliis placet.

Suz quemque sortis pœnitent. Alienæ miratur verbis duntaxat; cœterum si ad rem ventum sit, Pauci velint cum aliis commutare.

Amare juveni fructus est crimen seni.

Amor voluptas est in juvene; scelus in sene, non voluptas.

Anus cum ludit, morti delicias facit.

Anum vicinam morti non decet lusus: viderur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus, idem qui sanat, facit.

Desiderii vulnus sanat idem, qui facit, si sui copiam facit. Allusit ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.

Nè statim pronicies; nam præcipitati judicii sape pœnitent.

Amicos res opima parant, adversa probant.

Et hoc carmen depravatum est, fortè sic legendum.

Amicum opima res parant, tristes probant: Secunda for-

tuna cœciliat amicos, adversa explorat ficti sint an veri.

Aleator quanto in arte est melior, tanto est nequior.

Hoc est carmen Trochaicum. In malâ re quo magis excellis, tanto sceleratior es: velati miles quo melior est, hoc vir nequior.

Arcum intentio frangit, animum remissio.

Arctus frangitur, si nimium tendas. Animi vires au-

gentur exercitatione, otio franguntur.

Bis est gratum quod opus est, ultro si offeras.

Beneficium, precibus extortum, magnam gratia per-

tem perdidit: quod ultro oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, injuste petit.

Non debet uti beneficiis aliorum, qui ipse nemini benefacit.

Bonum est, fugienda aspicere alieno in malo.

Idem Plautus. Feliciter sapiet, qui alieno periculo sapit.

Quid tibi sit fugiendum id discas non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare quam accipere: perdit enim libertatem, quisquis utitur alterius beneficio.

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quae non alicujus malo contingat.

Bis cuique mori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturali alem aquiore animo ferunt homines, adactum gravius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Ingratis nemo plura committit; quos experimur gratios, in hos maiora conferimus.

Bis peccari, cum peccanti obsequium accommodare.

Nam & illum adjuvas, & te ejusdem inalefacisti reum facis.

Bonus animus Iesus gravius multo irascitur.

Lenis animus cum incandescit, vehementius commovetur.

Bona mors est homini, vita que extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoque, ut quae finem adserat malorum.

Beneficio dando accepit, qui digno dedit.

Hunc versum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Blanditia, non imperio, sit dulcis Venus.

Jucundum est, cum ex animo quis redimatur, non cum extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat.

Quis probus est ipse, nunquam alteri peccanti assentitur.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Commemoratio beneficij dati, est reposcentis gratia.

Coniunctio amicorum maxima est cognatio.

Aldi-

Arctius alligat mutua benevolentia, quam affinitas sanguinis. Forte versiculus hic ita legendus est,
Benevolus animus maxima est cognitio.

Nam & hoc modo carmen constat; & in hac litera nempe B. reperiebatur.

Beneficium saepe dare, docere est reddere.

Qui saepius bene meretur de aliquo, is provocat gratitudinem quādam pertinaciā beneficiandi.

Bonitatis verba imitari, major malitia est.

Qui malus est & bene loquitur, is plusquam malus est.
Bona opinio homini tutior pecunia est.

Tutius est habere bonam famam, quam divitias.

Bonum tametsi supprimitur, non extinguitur.

Veritas & justitia premi possunt ad tempus, sed emergunt postea.

Bis vincit, qui se vincit in victoria.

Qui moderatē utitur victoria, bis vincit, primum hostem, deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogenur, sed ultra, querit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cuius ipsi ministravimus occasionem. Veluti si quis hominem evehat ad magistratum à quo postea subvertatur.

Bene dormit, qui non sentit quād male dormiat.

Cum abeat sensus mali, nihil est mali. Veluti si quis alto somno obrutus, non sentiat incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui recte vivit, hoc imputatur virtuti, cui dicunt adversari fortunam. Vel sic; Quam eget necessariis vir probus in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtutis non habeant honorem.

Bona fama in tenebris, proprium splendorem obtinet.

Decus recte factorum non potest obscurari: lucet enim in ipso pectore; si non responderet opinio populi.

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

*Quod recte proposueris, etiam si ad tempus excidit,
animo tamen omnino perit.*

Bene perdit vnumnos, judici cum dat nocens.

*Qui corruptip judicem pecunia, cum sit nocens, per-
dit eam, sed suo bono: proinde bene perdit.*

Bonis nocet, quisquis pepercereit malis.

*Fit injuria bonis, cum impunitas datur malis. Paucio-
res enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse.
*Bono justitia proxima est severitas.**

*Severitas enim est justitia rigidior & exactior, vergens
tamen ad clementiam.*

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

*Apud malos viros ira tardissimè senescebit; apud bonos,
citò.*

Bona turpitudo est quæ periculum indicat.

*Aut sic: Quæ periculum vindicat. Satius est pudere,
quam pigere: pudor utilis est, per quem arcemur ab his
quæ periculosè fecerimus.*

Bona comparat præsidia misericordia.

*In alios misericors, meretur ut in ipsum faventes sint
alii, si quid adversi exciderit.*

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

*Vilescit quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus nihil
debet esse charum. Charum est autem, quod rarum est.
*Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.**

*Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bo-
nus in cœteros omnes utitur.*

Crudelis in rē ad verfā est objurgatio.

*Consolandus est amicus, non objurgandus, in rebus
afflictis.*

Cavendi nulla est dimittenda occasio.

*Nunquam satis caveris. Aliquando noceodi est omit-
tenda occasio, cavendi nunquam.*

Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas.

*Qui adsueverit semper accipere, is putat jam sibi de-
bere quod datur, adeo ut si negari, paratus sit eripere
yi. Hoc ad magnates, peculiariter attinet.*

Crudele m

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit ut medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempe sectionem aut ustionem, & similia.

Cujus mortem amici expectant, vitam oderunt.

Ejus vita fuerit invisa oporteret, cujas amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facilé dissolvitur benevolentia, at non sarcitur. Et ira omnium tardissime senescit.

Citius venit periculum quod contemnitur.

Magis nocet periculum his qui negligunt, quam qui carent.

Casta virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obsequio suo, ut quicquid velit, faciat maritus, & magis imperat cum oblegetur, quam cum exigit.

Cito ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia; & qui insolenter uitur gloriæ, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas quam iracundia.

Ira præceps est prudentia sedata. Hac citius efficies quæ voles, quam violentiæ & ferociæ.

Civis dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientiæ. Alia aliis malis sicut remedias, at patientia commune est malorum omnipotens lenimentum.

Cum virtus præsumt, peccat qui recte facit.

Cum expediatur esse malos tum nocet esse bonos. Et cum præmium est malefactis, tum benefactis poena est.

Contemni est levius quam stultitiæ percuti.

Satius est contemni ob virtutem, quam stultum quid agere.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab Aulo Gellio: jucundus confabulator facit, ut non sentias viæ tedium, perinde ac si vehiculo porteris.

Citò improborum letæ in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquat vite, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam qui mortem appetit.

Cui plus licet, quām par est, plū vult quām licet.

Hunc versiculum adscripti ex Gellio; Cui plus permittitur quām æquum est, is plū sibi sumit quam oportet.

Hoc convenit in tyrannos & uxores.

Dammare est objurgare, cum auxilio est opus.

Dum amictus afflictus eget auxilio, tūm objurgare non est officiosum, sed dammare est. Primum eximendus est calamitati, postea objurgandus, quod suā culpā in eam incidit.

Discipulus est prioris posterior dies.

Quotidianā rerum experientiā reddimur prudentiores. Dīm apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Qui in aggredendo nimium properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non dispendium est, sed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Discipulus maledicta cuncta, quod in gratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vita mī se complectitur, nullum igitur conyitum dici potest contumeliosius. Versus est trochaicus.

De inimico nē loquare malum si cogites.

Si cogites nocere inimico, cave loquaris male, cavebit enim ille. Stultum est igitur male dicere: Nam si amicus est, inique facis: si inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare utilia, mora tutissima est.

Tutissimum est esse lentes consultationes. Nam præcipita consilia plerumque sunt inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quo crescat, non habet.

Quum malum veniet ad summum, tūm necesse est ut habeatur remissio.

Pediscere ftere Fœminam, est mendacium.

Id est, foemina nunquam hoc dediscet.

Discordia sit charior concordia.

Amaritudo iste amoris redintè gratia est.

Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimoniis, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est prius quam aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facile credas accusanti quemquam.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Tum optimum est mori, cum adhuc dulce est vivere.

Damnum appellandum est, cum malâ famâ lucrum.

Lucrum cum jacturâ famæ, damnum est, non lucrum.

Ducis in consilio posita est virtus militum.

Frustrâ sunt fortes milites, ni ducis prudentia regantur.

Dies quod donat, timeas; citò raptum venit.

Quod subito contingit, subito solet auferre fortuna.

Fortasse (teneas) legendum, pro (timeas.)

Dimissum quod nescitur, non amittitur.

Non est damnum quod non sentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis saepe mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam peccato rectè præstetur fides.

Adeo servanda est fides, ut etiam malis in rebus aliquando præstanta sit.

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiam fessinatio videtur mora.

Et vitiis alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sit sibi cavendum

Et deest & supereft miseris cogitatio.

Deest, quia non vident, quo pacto possint mederi malis; & supereft, quia intelligunt, quid debuerint cavere, sed sero.

Etiam obliuisci quod scis interdum expedit.

Quædam huiusmodi sunt, ut sint dediscenda. Legi poterat quod scis, ut sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis, quid præsens tempus & res postulet, quam tua dignitas.

Ex hominum queſtu facta fortuna est dea.

Studium lucri facit, ut fortuna credatur esse Dea, quæ faveat: Aut (ex questu) id est, querimonii; Nam illi imputant si quid acciderit.

Effugere cupiditatem regnum est vincere.

Vincere avaritiam aut iram, plus est quam regnum.

Exuli ubi nusquam domus est, sine sepulchro est tanquam mortuis.

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, exul qui nusquam habet domum, perinde est ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum: exilium enim mors est civilis.

Etiam qui faciunt, odio habent injuriam.

Nolunt sibi fieri injuriam, nec ii, qui faciunt aliis.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potius admenda.

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim ver siculum hunc muravimus. Qui latet & non versatur in republicâ, is suâ sponte exul eit.

Etiam capillus unus habet umbram suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Eheu, quam miserum est, fieri metuendo senem.

Miserrimum est consenescere metu mali quod nondum advenerit.

Etiam hosti est æquus, qui habet in consilio fidem.

Qui sequitur quod dictat fides, non quod dolus, is etiam hostibus erit æquus.

Excelsis multo facilior casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est, ac facilior ruina. Ita periculosius dejicimur ex alta fortunâ.

Fidem qui perdit, quo se servet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se servet, qui fidem, nihil habet in quod se servet.

Fortuna cum blanditur, capta tum venit.

Insidiatur fortuna, cum blanda est; ita tum maximè habenda est suspecta, cum maxime prospера est.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

Difficilimum est retinere fortunam, ne mutetur; &
major virtus est tueri parta, quam parare.

Formosa facies, mura commendatio est.

Favetur enim formosis etiam si nihil dicant.

Frustra rogatur, qui misereri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est hunc
rogare?

Fraus est accipere quod non possis reddere.

Dolus est accipere beneficium a quoquam, cui non
possis tantundem reddere.

Fortuna nimium quem favet, stultum facit.

Magnae felicitatis comites sunt, stultitia & arrogantia.

Fatetur facinus qui judicium fugit.

Qui detractat judicium, indicat se sibi male consciū esse.

Felix improbitas, optimorum est calamitas.

Quoies fortuna favet improbis, hoc fit calamitate, &
malo optimorum.

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

Hic versus nominatim citatur a Gellio. Quod mutari
corrigique non potest, id tacite ferendum est, non vitu-
perandum.

Futura pugnant ut se superari sinant.

Sic instant futura mala, ut tamen vinci vitarique pos-
sint prudentia.

Furor fit laesa sepius patientia.

Et hoc carmen citatur a Gellio. Lenes cum saepius
provocantur, tandem irritati gravius irascuntur; quia
rarius & serius commovenur.

Ficta citò ad naturam redirent suam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum,
Naturam expellas furca tamen usque recurret.

Ordo carminis inversus est.

Citò ad naturam ficta redirent suam.

Fidem qui perdit, nil potest ultra perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem stultitiae rapit.

Facili

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, ut *Mitio* ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius novus factus est maritus.

Fides ut anima, unde abiit, nunquam eō rediit.

Ut vita semel amissa, nunquam revertitur: sic nec fides, juxta illud, *Qui semel scurra, nunquam bonus pater Familiarum.*

Fidem nemo unquam perdit; nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incursu alterius mali.

Fulmen est ubi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus: potens cum irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustra cum ad senectam ventum est, repetes adolescentiam.
Et hic Trochaicus est: non licet rejuvenescere.

Proinde seni tractanda sunt senilia.

Falsum maledictum, malevolum mendacium est.

Qui convitiatur & mentitur, is malitiosè montitur.

Fœmine naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, ut facilia levius feras.

Exerce te rebus difficultioribus, ut alia facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consilium plus efficit quam felicitas.

Fortuna vitrea est, quæ unum splendit, frangitur.

Vitrum cum maximè lucet, tum facilimè frangitur.

Ita splendidiissima fortuna minimè durabilis est.

Feras quid laedit, ut quod prodest, perferas.

Ut potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemus videt.

Fortuna facit invidiosum, nisi lateat, Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc versum addidi ex *Gellio*. Esse frugalem, rumor quidem bonus est, sed infelix & parum vulgo laudatus,

cui

cui profusio magis placet. Nisi mavis miseriam accipere pro penuria sive inopia. Nam tum erit sensus: qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius, sensus argutissimus est: frugalitas est Parsoniae vitium, sed sub honesto laudatōque nomine.

Grave præjudicium est, quod judicium non habet.

Fest præjudicia sequuntur judicia, in quibus executi-
untur præjudicia. At grave est illud præjudicium, quod
non sequitur aliud judicium, sed ipsum judicii hoc est:
veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in
quempiam, nullus est judex qui secūs ausit judicare.

Gravissima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut traditor est ad iram, ita gravius irascitur
si victa sit illius bonitas.

Gravis animi pœna est, quem post factum pœnitit.

Magnam pœnam dedit quem pœnitit facti.

Gravis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Grave est malum omne, quid sub aspectu latet.

Malum illud est immedicable, quod prætextu bonae
rei personatum est. Nam hic aspectum vocat personam.
Gravius nocet, quodcumque inexpertum accidit.

Nova mala gravius dolent.

Gravior inimicus, qui latet sub pectori.

Affectus vitiosus maxime nocet homini: at is latet sub
pectore, nec potest excuti.

Gravissimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidein quandam obtinet in re-
bus humanis, adeò ut stultissima quæque, si semel inolever-
int, revelli non possint.

Grave crimen, etiam cum dictum est leviter nocet.

Veluti si quis apud Anglos, vel joco vocet aliquem pro-
ditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quam difficile est glorie custodia.

Fatua honesta facillimè contaminatur, & difficilius est
eam tueri, quam parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non est apud se, quisquis irascitur, Respondet illi superiori, Absenti loquitur qui cum irato litigat.

Heu quād̄ est timendus, quicunque mori tutum putat?

Qui mortem contemnait, is vehementer est timendus; propterea quod alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui

Intelligit enim sibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Honestā est turpitudō pro bonā causā mori.

Gloriosa est infamia, vitam impendere justitiæ. Et hic Trochaichus est.

Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat.

Et hic Trochaicus est. Qui, cum feliciter agit, aliis subvenit, huius alii subveniunt in rebus adversis.

Heu quād̄ miserū est lēdi ab illo de quo non possis queri!

Et hic Trochaicus est. Durum est lēdi vel ab amico, vel à potente; quod queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas jubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix: Et inge-
niū ma' s'fē mōvent, juxta Nasonem.

Heu dolor quād̄ miser est, qui in tormento vocem non habet!

Et hic Trochaicus est. In tormentis verum exquiritur, ac quidam iā torqueantur, ut non ausint verum dicere scientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quād̄ n penitenda incurruunt homines vivendo diu!

In lōgā virā malta accidentunt quæ nolis. Hic quoque Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia & mellitum venenum.

Honesties miratur, quieties amittit suos.

Orbita mors quādam est.

Homo semper i sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iambicus Tetrameter. Nemo non est dissimilator.

Honestiss rumor, alterum est patrimonium.

Tantundem ferē valet honesta fama, quantum patrimoniū.

Homo nescit, si dolore fortunam invenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestē servit, qui succumbit tempori.

Honestum est servire tempori, & cedere sornīz ad tempus.

Homo vitā commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo jure quandocunque velit.

Hæredem scire, utilius est quam querere.

Quidam codices habent, ferre, pro scire. Satius est ferre qualemcumque hæredem, quam nullum habere.

Si legas scire, sensus est, præstat habere liberos, quibus tua relinquas, quam circumspicere alienos, quibus tua relinquas.

Heredis fletus sub persona risus est.

Hic quoque versus citatur à Gellio. Fletus hæredis est, risus personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiam si fletur.

Habent locum maledicti crebrae nuptiae.

Vulgus malē sentit de muliere sèpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod Principes peccant, id recidit in malum plebis. Inimicum ulscisci, vitam accipere est alteram.

Jucundissima res est vindicta, & velut altera vita. Primum vitam tuetur suam, deinde capit volupratem ex ultiōne.

Id agas, ne quis tuō te merito oderit.

Odium effugere non possumus, ne quis nos merito oderit, id cavere possumus.

Invitum cum retineas exire incitas.

Qui non cupid manere, hunc quis magis retines, hoc magis cupid abire.

Ingenuitatēm lādis, cum indignum rogas.

Servile est, supplicem esse homini indigno: Lāditur igitur ingenuitas.

MIMI PUBLIANI.

nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se vero etiam discruciat custodia rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim prompteque datur egenti.

Instructa inopia est in divitiis cupiditas.

Cupere, cum abundes, inopia quedam est, non expedita, sed instructa & onusta; quasi dicas, dives inopia.

Invitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is invitat ut iterum peccetur. *Fucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.*

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate conditatur.

Ingenitus non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est negligere contumeliam. Aut sic; Generosus animus impatiens est contumeliae.

Impunè peccat in eum, qui peccat ravior.

Fortè sic legendum est, impunè peccat, cum quis peccat ravior: Aut, impunè peccat, cum quis peccat rarius. *Ingratus unus miseris omnibus nocet.*

Unius hominis ingratitudo facit ut nec gratis succurratur, cum egeant.

In misera vitâ nulla contumelia est.

Hoc carmen varie reperi depravatum: & haud scio rectè divinârī: Non videtur contumelia, quam facias in hominem malum, & infelicem. Nisi sic mavis, in vicia miseri contumelia est dicere: id est, contumeliae genus est insectari vicia hominis miseri, qui magis eget cōsolatione. *Inopia parva desunt, avaritia omnia.*

Seneca citat hujusmodi Publici carmen.

Luxuriæ desunt multa; avaritiæ omnia.

Quanquam hic quoque versus constabit si legas, inopia desunt parva, sive paucia: quod ego malim. Multa desiderat pauper ad vitæ usum, sed avarus magis eget, qui nec id habet quod habet.

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putas.

Et

Et hic citatur à Gellio. Sic amas tanquam osurus multā confidas amico, ut si fiat inimicus, non multum possit lacerare.

Invidiam ferre, aut fortis, aut felix preest.

Fortunati negligunt invidiam, vir fortis contemnit.
In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam ante dixit.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Invidia tacite, sed minute irascitur.

Invidus habet iram suam, sed dissimulatam, & minutam,
huc est, de re nihili.

Iratum brevitèr vites, inimicum diu.

Ita statim iubisidit, odium diurnum est. Odit autem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cavendum est, imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebreus.

Ab hoste reconciliato cavendum.

Injuriarum remedium est oblivio.

Vindicta non medetur injuriis tibi factis, sed oblivio.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est. Fortissimi est i. am suam vincere. Hoc Alexander ille magnus orbis dominator non potuit.

In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam haberet, in judicando. Nè sis præceps vel ad ultionem, vel ad judicandum.

Inimicum quamvis humilem, docti est metuere.

Sapientis est, non contemnere hostem, quantumvis humiliem : potest enim per occasionem nocere.

In calamitosos risus etiam injuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minus secundæ ad suspicionem mali rapiunt etiam casu dicta.

Judex damnatur, cum nocens absolvitur.

Cum absolvitur nocens, tunc judex non innocens sit oportet.

Ignoscere humanum, ubi pudet, cui ignoscitur.

*Non agnoscendum est, nisi pœnitit facti.
In rebus dubiis plurima est audacia.*

*Forté legendum est plurimum vel plurimi. Multum va-
let audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa.
Illo nocens se damnat, quo peccat, die.*

*Quisquis admittit scelus, illico sibi damnatus est, judece
conscientiā, etiam si judex nemo pronunciet.*

Ita crede amico, né sit inimico locus.

Idem dixit antea : Ita amicum habeas, &c.

Iratus etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat judicio recteq; fieri.

Aut, iratus lædisse putat ab eo, qui benē consulit.

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

*Hoc addidit ex Gellio. Qui semel expertus, iterum ex-
ponit se periculo, imprudenter accusat fortunam. Est au-
tem & hic Trochaicus Tetrameter.*

Loco ignominiæ est apud indignum dignitas.

Honor cominius indigno, non honestat eum, sed magis dedecorat.

Laus ubi nova oritur, etiam vetus admittitur.

*Si iterum recte facies, efficies, ut superiori de re famæ
fidem habeant homines.*

Læso doloris remedium inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest ulcisci.

Levis est fortuna : cito reposcit quæ dedit.

*Fortuna inconstans statim repetit & aufert, si quid
dedit.*

Lex universa est, quæ jubet nasci & mori.

*Necessitas nascendi & moriendi, neminem non com-
plectitur.*

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

*Unius lucrum damnum est alterius. At non item in re-
bus animi.*

Lascivia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiae.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

*Innocens et si non veretur leges, ut nocens ; tamen ti-
met*

*met fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.
Luxuria defunt multa, avaritia omnia.*

Hunc versum citat *Seneca* in *Controyersiis*. Multis profusor, avarus eget omnibus : illi multis est opus, qui multum absunit ; huic nihil est satis, cùm sit insatiabilis. *Malignos fieri maxime ingrati docent.*

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractius donent. Hoc enim malignos vocat, id est parcos.

Multus minatur, qui uni facit injuriam.

Omnes expectant injuriam ab eo, qui uni fecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re, tamen ea nos reddit sapientes, nè quid agamus temerè aut inconsultò.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordiâ, sed æquum desiderat judicem. At cùm fiducia rei tota est in misericordiâ judicis, pessimam habet causam.

Mori est felix, antequam mortem invocet.

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc jucunda est vita, ac nondum hujus tædio mortem optat.

Quidam codices pro feliciter, habent felicius.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est, cum non licet loqui quod velis : nam illic multò minus licebit facere quæ velis, si loqui non licet. *Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.*

Felicitas incitat inimicitias : ergò cui nullus invidet, is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus qui suâ causâ est bonus.

Qui bene facit commodi sui causâ, is male facit.

Malus, ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dissimulata malitia pessimâ est.

Metus cum venit, rarum habut somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cùm mori non possint. At semel dunataxat moriendum, nam à morte non

datur reviviscere. Hoc dictum adversus eos, qui quoties accidit aliquid in vita molesti, mortem optant, quasi licet reviviscere.

Male geritur, quicquid geritur fortuna fide.

Quod à fortuna pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis; hoc perit vivis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minor est quād servus, dominus qui servos timet.

Inīra servos est qui servos suos timeret, nempe male sibi Magis hæres fidus nascitur quād scribitur. (conscius

Filius nascitur hæres; hæredipeta scribitur. Hoc adversus illos, qui fraudatis iis quos natura conjunxit, ob offensam aliquam res iuas ad alienos transferunt.

Male in consilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis plū sapiunt fœminæ quād viri.

Mala est voluptas, alienis assuescere.

Dulcis cibus alienus, sed fœda voluptas est assuescere alienis.

Magno cum periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est, difficile est servare quod expertunt multi; veluti, pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala est medicina, ubi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura est; veluti quæ membrum auferet.

Male naturæ nunquam doctrinæ indigent.

*Ad mala vel citra doctrinam sumus idonei; virtus disci-
Miseriam nescire, est sine periculo vivere. (tur.*

Qui sine periculo vivit, is feliciter vivit: vita tuta, quamvis humilis, felicissima est.

Male vivunt, qui semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est voluptatis aut bonæ rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excusant convitium interpretatione, atque ita magis irritant.

Male secum agit ager medicum qui hæredem facit.

Invi-

Invitat enim ut occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur levius.

Mutat se bonitas, quam irritat injuria.

Boni sunt mali si provokes.

Mulier cum sola cogitat, male cogitar.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali volvit in animo: pudor enim cohibet eum sexum, qui abest in solitudine.

Maleficere qui vult, nusquam non causam invenit.

Malis nusquam deest occasio maleficiendi.

Malevolus semper suâ naturâ vescitur.

Etiamfi deest præmium maleficii, tamen malevolus fructur suâ malitiâ, & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet, à quibus timetur.

Male imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare: id amittitur male imperando. Aut, Nullum imperium tam potens, quod non amittitur, si tyrannicè imperes.

Mulier quæ nubit multis, multis non placet.

Male audiunt vulgo, quæ sèpius mutant maritum: Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morosæ. Quæcunque enim nubit marito secundo, priori displicuit à quo divertit.

Malum consilium est, quo mutari non potest.

Nunquam te involvas hujusmodi nodo, ut explicare, te non possis. Hunc versum adjecimus ex Aulo Gellio.
Nihil agere, semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimum est in otio vivere.

Nihil peccent oculi, si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministrentur occasionem malorum cupiditatum: At animus in culpâ est, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas quod mutari possit.

Nihil existimes veré tuum ac perpetuum, quod possit auferri.

Non cito ruinā perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus.

Non cito perit ruinā, qui ruinam prætimet : id est, non facilē opprimitur incommodo, qui præcavet incommodum ; & non facilē opprimitur periculo, qui periculum observat.

Nescis quid optes aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est Tetrameter. Ita ludit tempus & fortuæ vicissitudo, ut sæpè, quæ putariis optima, sentias maximè nocere, & è contrâ.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam sese explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nihil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adjunctum est incommodi.

Nusquam melius morimur homines quā ubi libenter viximus.

Ibi mori optimum ubi jucundè viximus. Trochaicus est, Negandi causa avaro nusquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam invenit causam cur non det.

Nimium altercando veritas amittitur.

Moderata disceptatione veritas excutitur, ac immoderata perditur. Id quod prorsus accidit sophisticis quibusdam ac rixosis disputatoribue. Hic versus à Gellio citatur,

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscient, semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper ætas vergit in pejus: hoc est, mores hominum indies magis ac magis degenerant.

Ridiculum est odio nacentis perdere innocentiam.

Trochaicus est. Scutum est sic odiisse peccatum, ut ipse pec-

pecces : veluti si quis ob impudicā uxorem veneno tollat adulterum, & sic puniat adulteriū, ut ipse fiet veneficus. Pars beneficii est, quod petitur, bene si neges.

Quidam ita molestè dant, ut gratiam amittant beneficii.

Quidam adeò commode negant, ut videantur dedisse. Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat se cautum, parcum sordidus

Suis quisque vitiis blanditur, eaque extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo injuriam, invitas novam.

Et hic citatur ab Aulo Gellio. Si finas impunitum peccatum, facis ut iterum libeat peccare.

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

Hunc senarium citat Seneca in Controversiis. Avarus non magis utitur suis quam alienis ; utrisque igitur ex equo caret.

O vita misero longa, felici brevis !

Et hunc resert Seneca. Infelices laborant vitae tandem. Felicibus mors ante diem videretur accidere, quod vitæ tedium non sentiant.

R O D O L P H U S A G R I C O L A

Johanni Agricolæ suo fratri S.D.

NIhil habeo, mi frater, quod vel ego appetius tibi pro nostrâ necessitudine, ut qui frater sim tuus, offerre possim : vel tu potius pro tua ætate, ut qui prima juventæ spatia ingrederis, ex me expectare debes, quam ut undeunque possim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatori, & vitæ melior evadas. Idque dignum studiis meis, dignum amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum usus non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit : sed quemadmodum natura perpetuo nos devinxit pignore ; ita illa quoque, quæ à me accipis, solida perinde

sint perpetuòq; tibi adjumento futura. Quod si pulchre apud Poetam ille monuisse filium videtur, qui inquit, *Disce puer virtutē ex me, verumq; labore, Fortunam ex aliis.*

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendebat ex fortunā, omnis ad fortunā labor dirigebat: non immeritō virtutis ego tibi h̄erramenta colligā qui vitam haſtenus eis impendi studiis, quæ verā certiſimāque ad virtutem ducunt viā; quæque in rebus humanis quid expetendū ſit, quid fugiendum, quid rectē ſecuſq; fiat, veluti in ſpeculo, conficiendum nobis, conſiderandūmq; propōnunt. Cum ſint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis, Latinisque literis conſcripta: egregia imprīmis & admirabilis Isocratis ad Demonicum Parænesis mihi videtur. Ea enim ſuavitas eft dicendi, is ornatū, & (ut ita dicam) ſculptura orationis; tanta præterea majestas, utilitas, decor præceptorū, ut ſi quemadmodum pugiles meditatos quosdam nodos nexusq; habent, quibus in certamine ſubitō, vel non cogitantes etiam utantur: ita nos quoq; oporteat certa quædam & ad manum deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes noſtras, velut ad filum dirigant actiones, quorūmq; tenax infixa mentibus noſtris memoria, recti nos limitem egredi ubique veret: hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem atq; accōmodatus mihi videatur. Eum itaq; in Latinum ſermonem ē Græco converti rem ſcrupulosā conatus, ut numeros quoque, quorum ille fuit observantissimus, & ſchemata, vel (ut nos dicimus) exornatiores orationes, quoad poſſe, imitarer: Persimiliter enim cadentia & defiſentia, & æquata, & contr. posita, & reliquos id genus ornatus, volvit oratio. Quorum ut ſtudioſus, præcipue Gorgias Leontinus præceptor ipſius, aliiq; ætatis illius ſophistæ fuerint: ita diligentior ipſe, ut ſecuti ipſum, non affectari viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atq; etiam, & ad verbum quoq; ediscendum cenſeo, ſemperq; velut ante oculos tanquam regulam quandam, vitæque præſcriptum habendum. Ita fieri, ut non ſolum instruat os tuum, verū animū quoq; emendet. Quemadmodum enim

ad

ad doctrinam præcipuum est, intelligere quæ legas: ita
ad virtutem maximum, facere quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICUM

Parænesis, per Rodolphum Agricolam è Græco
in Latinum Sermonem traducta.

IN Multis, Demonice, rebus multùm inveniemus dstantes bonorum mentes, arque malorum cogitationes; multò verò maximum accepere discrimen circa mutuam consuetudinem vitæ. Hi enim præsentes solum amicos venerantur, alii eos quoque qui longè absunt benevolentia prosequuntur. At malorum quidem amicitias tempus exiguum dissolvit, ac bonorum ne omnis quidem ævi tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriâ expertunt, qui que suos eruditioni conatus destinant, bonos & nequaquam malos decere sectari, hanc orationem dono tibi misi, indicium erga te benevolentia, signumq; cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatum, ita amicitia quoque paternæ hæreditatem suscipere. Video autem & occasionem nobis convenientem, & præsentis nos opportunitatem temporis adjuvantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu sapientia studio adhuc teneris, ego de ditos illi rectâ viâ deduco. Quicunq; autem adhortatiorias ad amicos suos orationes conscribunt, pulchrum illi quidem opus assumunt, non tamen circa id quod est in philosophia præstantissimum laborant. Qui verò adolescentibus præmonstrant, non ea quibus vehementiam in dicendo consequantur, sed quo pacto vitâ moribùsque industrii fiant, tanto magis quam illi audientibus profundunt, quantum interest, quod illi ad sola ipsos verba conformant, hi verò ipsorum quoq; facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, sed institutionem tibi scribentes, pergemus nostri te consilii participantem facere, quas res oporteat adolescentes desiderare, &

quæ rursus opera vitare, qualibus item hominibus se con-jungere, & quo modo suam ipsorum vitam instituere. Qui-cunq; enim vitæ cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad ipsam virtutem ingenué adire poterunt, quâ non res ho-nestior, non constantior est ulla: Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flaccescit. Divitiæ vitio-rum sūpt potius quam integratis ministræ: facultatem nempè desidiæ præbentes, & ad voluptatem juvenes incitantes. Robur prudentiæ conjunctum profuit, sine ullâ vero sæpius eum, qui id habet, offendit, & corpora quidem eorum qui se excent, adornat: industriam vero mentis obscurat. Virtutis autem posseisso quorum bona fide mentibus ipsa coaluerit, sola consenescit, divitiis, potior, utiliorque generis splendore; quæque fieri neque-unt ab aliis, illa suis viribus suadens, & multitudini me-tuenda constantē expectant, desidiam dedecus, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitu persicile est ex gloriâ certaminum Herculis, operumq; à Theseo gestorum, qui-bus morum præstantia tantum laudis insigne operibus adjecit, ut omnis temporum posteritas rebus, quas gesse-runt, offundere nequierit oblivionem. Sed & tu quoque memor patris tui vivendi se fæx, nonne habebis pulchrum & domesticum eorum, quæ à me tibi dicentur exemplū? Neque enim parvi virtutem faciens, neque socordiæ dedi-tus egit ætatem: sed corpus laboribus exercebat, animo pericula subibat, neq; extra modum divitias expete-bat, sed præsentibus quidem fruebatur bonis veluti mor-talis, geregatque curam futurorum velut immortalis. Ne-que vero contempte vitam instituerat, sed elegans erat & magnificus, simulque expositis amicis Impensis lau-dabat officio ipsum prosequentes, quam generis sibi necessitudine devinctos. Persuadebat enim multo ad amicitiam efficaciorem esse naturam lege, mores genere, cœlitionem necessitate. Tempus in præsentia nos desi-ceret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, ex-acteque de illis nobis alio eri loco differendum. Nunc signum quoddam Hipponici iustulimus natura, ad quem velut

velut exemplar, vitam formes oportet, legemq; tibi mores illius putes, & imitatem te amulumq; virtutis paternæ præbeas. Turpe namq; fuerit, pictores pulcherrima quæq; exprimere animantium, & liberos non imitari industriam Parentū, existimes autem nullū ita pugilem contra adversarios suos, decere meditari, sicut te considerare, quo pacto cum patris tui ratione vivendi decertes. Fieri autē non potest, ut animum quisquam taliter formet nisi multis ante honestisque præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus vero actionibus honestis roborantur. Expediat igitur breviter ea tibi exhibere, quibus observandis in vita plurimum videaris virtutibus additur, & gloriam cunctos apud homines consequuturus.

Primum quidem piè divina colas, non solū sacrificans verum etiam quod juraris præstans. Illud enim affluentia opū est signum, hoc morū probitatis indicium.

Numen venerare semper quidem, præsertim quod civitas: sic enim simu! videberis sacra Deo facere, legibūsque obtenerare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi voles ex te progenitos.

Firma te exercitationibus corporis, non iis quæ robori, sed quæ sanitati conducunt; Id assē pueris, si desinens laborare, tolerando adhuc labore sufficies.

Neque in risum proclivis esse velis, neque in verba confidens: illud enim stulti est, istud furentis.

Quæ factū turpia sunt, ne dictū quidem putes honesta.

Fac assūescat non tristis esse, sed cogitabundus: propter illud enim ferox, propter hoc providus esse credēris. Putes imp̄mis decere te modestiam, pudorem, justitiam, temperantiam; istis enim omnibus contineri probitas adolescentium uidetur. Neque latitum te, si turpe quippiam feceris speres: ut enim alios celes, teipsum tamen conscient habebis.

Deum time, parentes honor a, amicos reverere, legibus obedi, voluptates sectare gloriae junctas: Oblectione enim cum honestate

bonestate nihil est melius, sine illâ verò nihil est peius.

Obtrectationes devites, tametsi fuerint falsæ: vulgus enim veritatem ignorat, opinionemque potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus: tametsi enim parumper oceultes, postea tamen detegeris.

Plurimum tibi opinionis adjunges, si appareat ea te non facere, quæ, si fuerint ab aliis facta, reprehendas.

Si cupidè didiceris, multa quoque disces. Quorum habes doctrinam, ea meditationibus custodias; at quæ nescis, ea præceptis adjunge doctrina. Æque namque turpe est, eum, qui utilem audit orationem, non addicere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ etiam studio percipiendæ eruditionis impende: sic enim difficulter ab aliis inventa facile tibi percipere continget. Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potiorrem: ista enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne plegeat longum facere iter ad vos, qui conducibile aliquid docere profitentur. Turpe namque fuerit mercatores tantâ transire maria, quo cumulatores suos opes efficiant: adolescentes verò nè terrâ quidem sustinere proficiisci aliquò quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis: est autem comitatis, benignè obvios appellare; affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare. Benignum te præbeas cunctis: optimis autem utaris: Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neque crebro convenias eosdem; neque diu cum eis agas de eisdem: SATIETAS enim omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, ut ad alios quoque perfere queas.

A quibus turpe est animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris.

Id autem continget, si lucrum putaveris id, quo gloriam augeas, non quo divitias addas. In irâ si talis sis adversus peccantes, qualis delinquenti tibi esse alios velles: in jucundis si,

si turpe putaveris servis te tuis imperare, voluptatibus vero servire; in adversis, si alienas respicias calamitates, tibique quod habemis, in memoriam subinae reducas.

Verborum magis quam pecuniarum deposita tuere: decet namque viros jurejurando se fideliores praestare.

Consentaneum puta, perinde malis non credere, quemadmodum fidem bonis habere.

Quae nolis effterri, nemini dixeris: nisi tantundem expeditat taceri, & tibi dicendi, & illis qui audierint.

Jurandum adactum propter duas accipito causas, vel ut te ipsum turpi criminis exolvas, vel ut amicos tuos in magnis periculis serves: Pecuniarum autem gratia nullum numen juraveris. Videberis enim aliis pejorare, aliis pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraveris apte quo pacto prioribus sit usus amicus. Spera namque ipsum erga te futurum tantum, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus, factus autem da operam ut permaneas. Tantundem enim deaëcoris est & nullum amicum habere, & crebro subinde amicos mutare.

Neque cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse velis: Hoc autem facis, si & cum nullius indigeas, te similes indigere, & illa que vulgari nihil referat, velut occultanda concredas: deceptus enim in opinione, nihil offendes: non deceptus, mores illorum rebus fictis nosces. Amicos proba, & ex vita adversitate; & ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos vero inter adversa cognoscimus.

Amicos hoc pacto uteris commodissime: si non, ut ab eis roges, expelles, sed pollicens ultra ipsis in tempore succurras.

Æquè putas turpe, & ab inimicis superari injuriis, & ab amicis superari beneficiis.

In familiaritate proba non solum malis tuis indolentes, verum etiam bonis non invidentes: Multos enim, qui cum infelibus marent, prosperitatis illorum invidia torquet.

Absentium amicorum fac memineris apud præsentes, ut rationem etiam istorum quoque absentium habere videaris.

Circa vestitum elegans, non splendidus esse velis, Est autem ele-

elegantis quidem esse magnificum, Splendidi verò profusum.
Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne divitiarum studio occupatos, atque iis, quæ habent, uti nescientes. Simile namque contingit illis, quod equum possidentis bonum, & equitare nescienti.

Adnitere divitias tibi, pecunias scilicet atque possessiones comparare: Sunt autem pecuniae illorum, qui recte ipsis frui sciunt: possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duos ob causas, ut & magnum aliquod damnum refarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre; ad reliquum vitæ usum non plus & quo, sed moderatè ista concupisce. Amplectere quidem præsentia, quæ rasque meliora.

Nulli calamitatem exprobaris, communis enim est fortuna, & futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi contingit, quod qui alienos canes pascunt. Illi enim danti sicut temere accidenti allatrant: mali quoque eos, qui profundunt, sicut qui nōcent, similiter offendunt.

Adulantes aversare perinde atque fallentes: utrique enim cum eis fides habetur, injuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam quæ tibi ad ea quæ sunt optima sequendum assistant.

Comem te prebeas iis quibuscum conversaris, & non insolentem; superlorum enim fastum vix servi quoque perferent, at morum comitatem cuncti benigniter acceptant.

Eris autem omnis, si neque jurgator sis, neque implacidus, neque cum omnibus contendas, neque ira eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque si injustè quidem fuerunt irati, sed effervescentibus concedas: deinde ipsis, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula serius, neque inter seria ridiculis gaudeas. Intempestivum enim ubique est molestem

stum. Neque ingratè gratiam in eas, quod multis eam ius quā faciunt quidem, sed agrē tamen amicis inserviunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia grave est; vel castigandi quia est acerbum.

Imprimis cave tibi à potandi consuetudine: quod si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge. Cum fuerit mens vina corrupta, patitur idem quod currus solent, qui suos effuderunt aurigas: Illi namque nullo ordine suis destituti rectoribus feruntur; animus quoque plurima peccat, ratione subversa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferendo: mortalia vero moderatè præsentibus perfruendo.

Tantò modestiam meliorem immodestia putas, quantum est quod alia quidem omnia perverse facta lucro sunt eis qui illa admittunt; sola autem immodestia danno afficit eam habentes: plerūmque enim quos verbis offenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de eis prædices apud illos qui sunt renunciaturi: principium enim amicitiae laus est, inimicitiae vituperium.

Cum consulis, præterita sumas in exemplum futurorum: latens enim, ex eo quod apertum est, expeditissime poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter vero confice, quod decrevisti.

Optimum puta, contingere nobis à Deo prosperitatem, à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, visque cum amicis aliquibus de iis communicare, verbi velut de alieno negotio utere. Sic enim dī illorum sententiam nosces tēque ipsum haudquam manifestum reddes.

Cum super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primum quo pæsto suas ipse res gessit. Qui enim male administravit res suas, nunquam bene consulet in alienis.

Ita poteris maxime ad consulendum excitari, si calamitates quas affert temeritas, spectes. Sanitatis namque tunc præcipue curam habemus, cum valetudinis adversa dolore recordamur.

Regum imitare mores, illorūmque vita rationem se flectare; vide

videberis enim amplecti illos, vel emulari. Itaque apud multitudinem tibi majorem contingit laudem assequi, & constanter regum benevolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt : firmissimam ramen legem mores illorum putes : sicut enim qui Rempublicam gubernat, opus habet populum observare, ita & suu principatu viventem, maxime regem decet honorare.

Magistratu praeditus, nemine ad obeunda ministeria malo utere. Quae enim ille deliquerit, eorum in te culpa transferetur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulator, sed gloria honestior : multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem in honestam, neque dicto neque facto juveris : videberis enim ipse talia facere, qualia facientes atios tueris.

Sic te compara, ut aliis superior esse possis, sis tamen & quo contentus, ut justitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter aequitatem.

Elige justam potius paupertatem quam divitias injustas : Tanto enim præstantior est opibus justitia, ut illæ solis divitibus profint, hæc vero defunctis etiam gloriam præstet, & illæ passim improbis contingant, hæc malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi se junxeris eorum, quibus injustitia lucro est, sed potius eos qui propter justitiam ferunt jacturas. Justi enim etsi nullâ alia re superant injustos, honestâ tamen spe illos antecedunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximèque omnium providentiam tui ipsius exerce ; maximum enim in minimo est mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientiae appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc discernere facienda.

Quicquid dicturus es prius apud animum tuum expende : multorum enim cogitationem lingua præcurrat.

Puta rerum humanarum nihil esse firmum, ita nec in prosperis latitiâ gesties, nec in adversis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cum sint aliqua de quibus exploratum habeas, vel de quibus discere est necesse.

In

PARENESIS.

In solis enim ipsis potior est silentio. Sermo, reliquis in
fuerit tacere quād loqui.

Gaudet cum tibi contigerint bona, moderateque dolores in-
ciderint mala; neutrī tamen animi in aliis esse velis manifeste-
stus: Absurdum enim est reconditas in domibus opes assertas
Ex cogitationem in proposito positam circumferre.

Magis dedecus vites, quam periculum: Oportet enim mai-
formidabilem esse finem vitae, probis vero vitam cum turpu-
dine conjunctam.

Conare imp̄imis vitam in tuto collocare. Quod si tamen
contigerit in periculum te revocari, quere in bello salutem
cum honestā opinione, Ex non cum pudendā famā: mori nam-
que cunctis Providentia decrevit, sed honeste vita decedere,
id bonis tantum viris proprium natura concessit.

Nec mirum tibi videatur, si multa que diximus haud qua-
quād praeſenti tuā conveniunt etati. Non enim id me latebat.

Sed statui eādem operā Ex praeſentis vita consilium tibi pro-
ferre, ac futuri temporis monita relinquere, que quanto tibi
sint usui futura, facile cognoscas: qui vero tibi cum benevo-
lentia consulat, difficulter consequeris. Ut ergo reliqua non
ex alio requiris, sed hinc veluti ex arario proferas, decrevi
nihil eorum præmittere, quæcunque tibi possim in consilium
offerre. Gratiam autem habeo Deo ingentem, si quam de te
concepi non me fallit opinio. Plerisque enim videmus, ut
cibis jucundissimis potius quād saluberrimis delectari, ita
seducentibus & vero amicis potius accedere, quād illis qui
ad meliora hortentur. Tu vero puto contra instituisse pergere
indictum mihi tuam circa reliquum vitæ cultum industriam
sumens. Qui enim rectissimo sibi ipsi agere indicit, conſen-
taneum est eum altorum ad virtutem exhortantium monita
non segniter amplecti. Præcipue excitabit te, ut rerum ho-
nestarum amore tenearis, si perspexeris quod ex iis voluptates
perquam legitime habeamus. In socordia namque satianda-
rumque libidinum studio continuo sunt labores voluptati-
bus adjuncti, enixus vero ad virtutem conatus, modestaque
vitæ institutio, sinceras semper satisquesque referunt oblecta-
tiones. Et illic quidem gavisi primum, postea dolemus:
hic

post laborem voluptates capimus. In cunctis autem rebus
a principii meminimus, quemadmodum exitus sensu
moveatur, plurima enim in vita non propter res agimus,
sed consequentiam gratia elaboramus. Cogita autem quod
malis convenit passim, quicquid ob vium est agere: hanc enim
protinus vita sibi regulam prescripsierunt. Bonos vero oportet
nequaquam virtutem negligere, vel in multorum incurvare
reprobationes: cuncti enim non perinde oderunt eos qui se
fallunt, sicut qui probos esse se jaegerant, nullaque in re vulgo
sunt praferendi. Rele quidem: nam si eos, qui solis verbis
fraudem struunt, improbamus; quomodo eos qui tota obser-
vant vitam, non aspernando putabimus? meritoque credimus
istos non solum in seipsis delinquere, sed & fortuna esse pro-
ditores: haec enim opes, gloria & amicos peperit, illi
vero seipso indignos haec sua felicitate fecerunt. Quod si
oportet, eum qui mortaliter sit, scrutari conjecturam celestium
mentem, eos arbitror in familiarissimis suis maxime ostendisse,
quomodo bonis sunt malisque affecti hominibus. Jupiter
enim Herculem & Tantalum genuit, quemadmodum fabule
tradunt, cunctique credunt: & illum quidem propter virtutem
immortalitatem donavit: hunc propter improbitatem gravissimas
calamitatibus oppressit. Quibus utentem exemplis expetere
debet honestatem, non modo his quae ms dicitur, sed ex
poetis pulcherrimum quoddque ediscere, & reliquos eruditos si
quid dixerunt utile scrutari. Quemadmodum etiam videntur
opem omnibus flosculis insidentem, & de unoquoque optimam
carpentem: ita oportet, qui vita disciplinam expetunt,
nullius rei rudes esse, & undique quae sunt utili-
lia colligere. Vix enim quis haec di-
ligentia natura poterit
errata superare.

FINIS.